

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s): Ibsen, Eugène.; af Eugène Ibsen.
Titel | Title: Øjebliksbilleder fra Krigen 1864
Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Gyldendal, 1883
Fysiske størrelse | Physical extent: 121 s. :

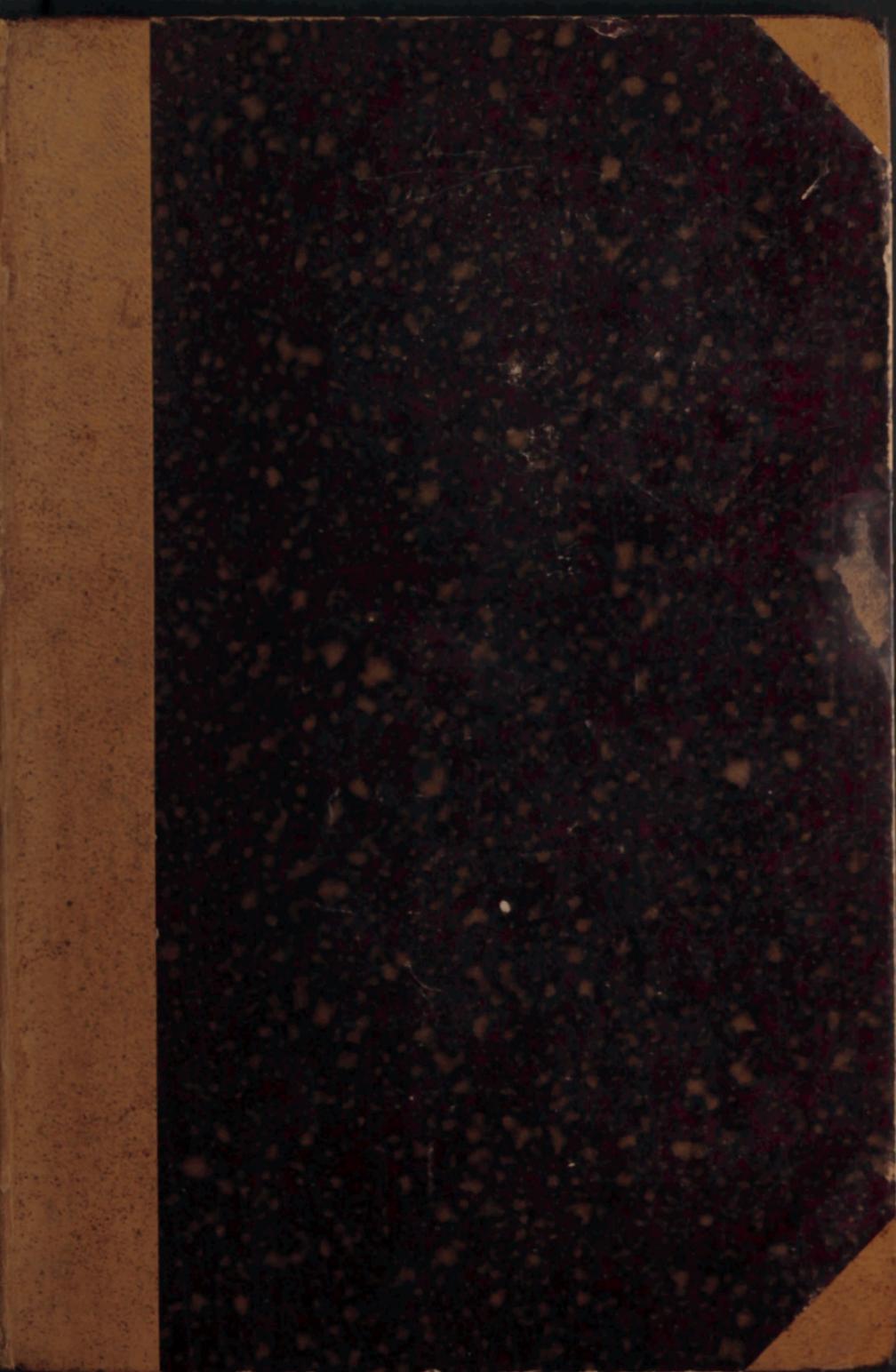
DK

Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work is free of copyright. You can copy, change, distribute or present the work, even for commercial purposes, without asking for permission. Always remember to credit the author.

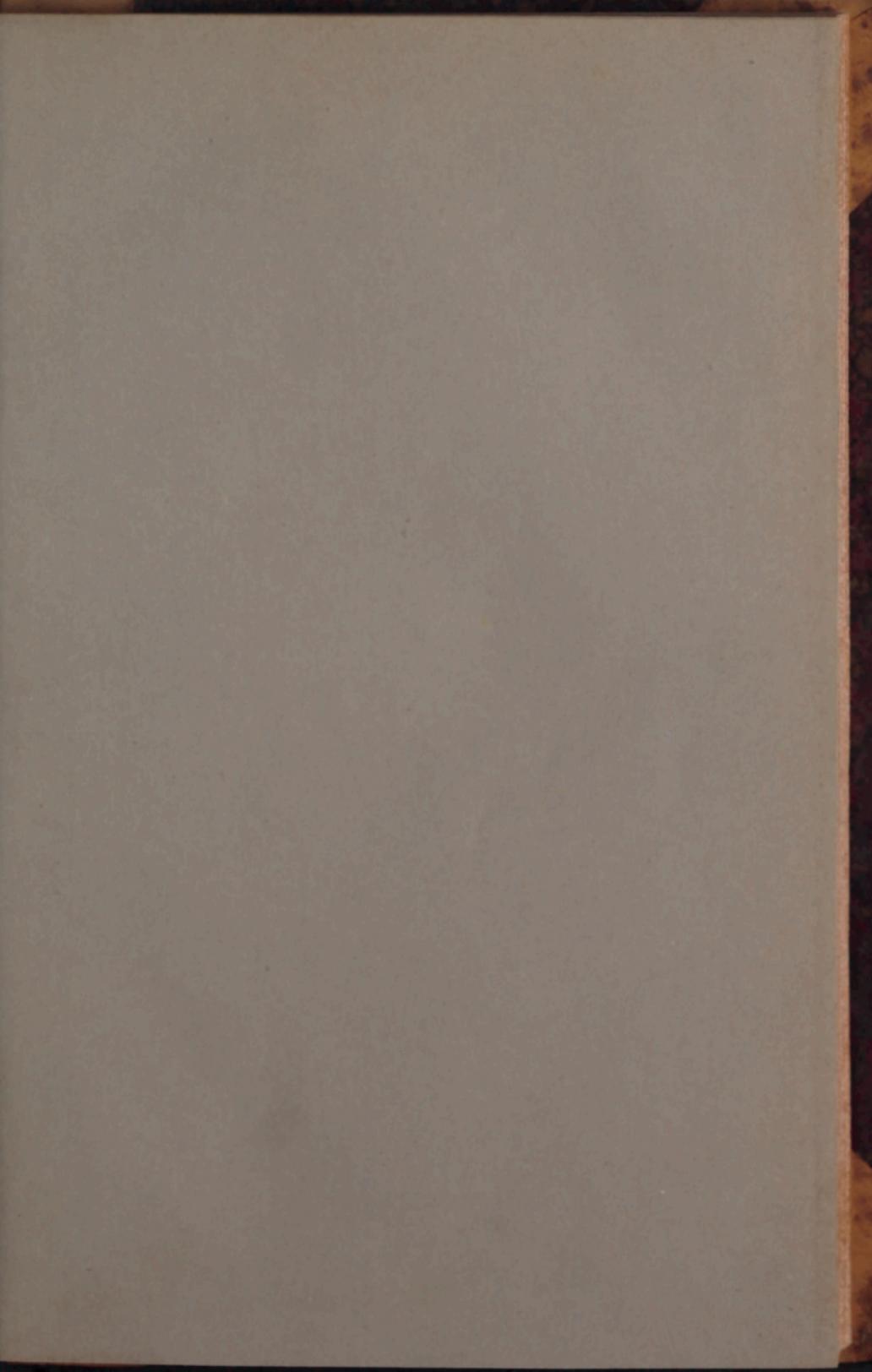
38, 54-8

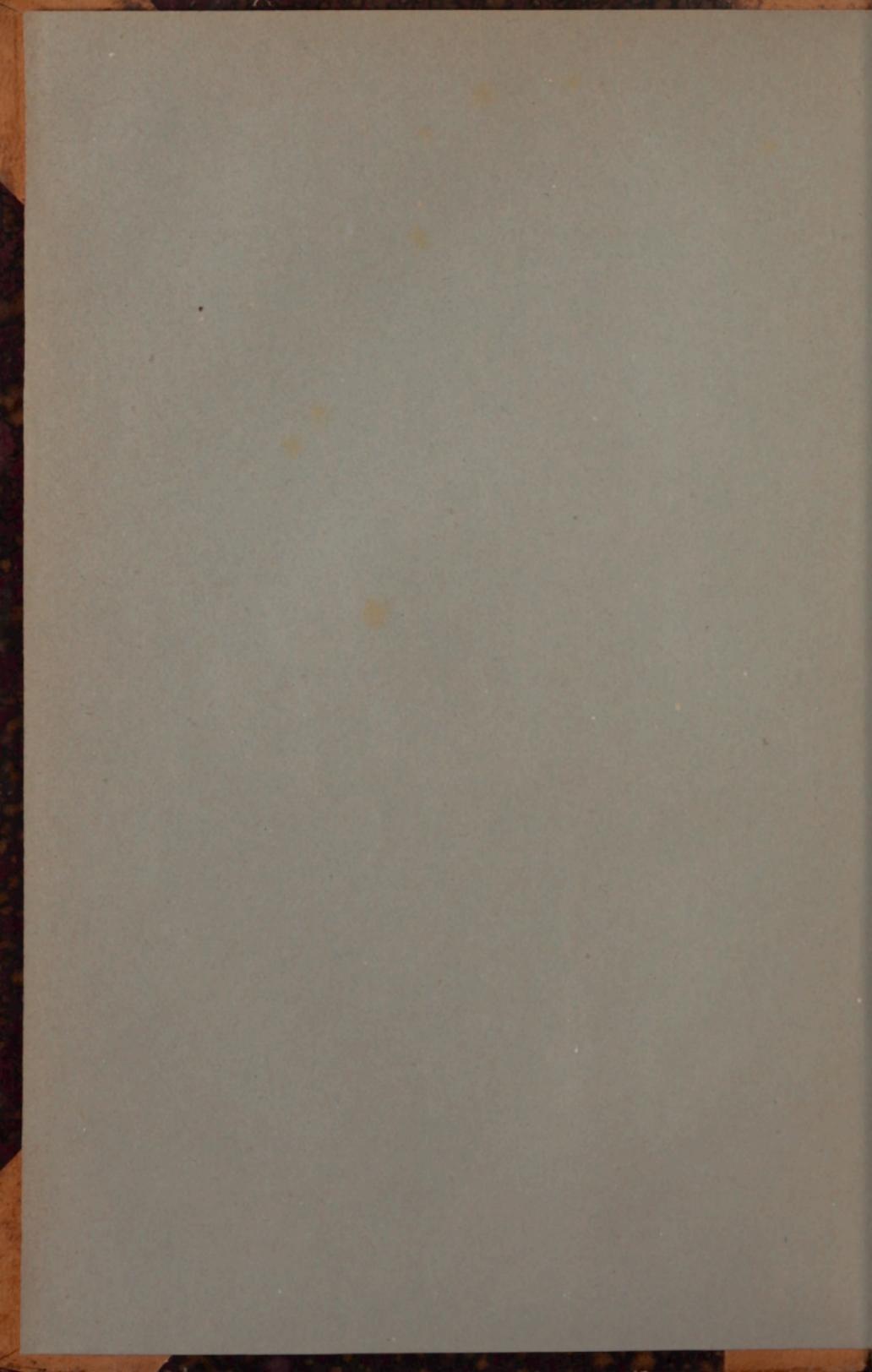
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

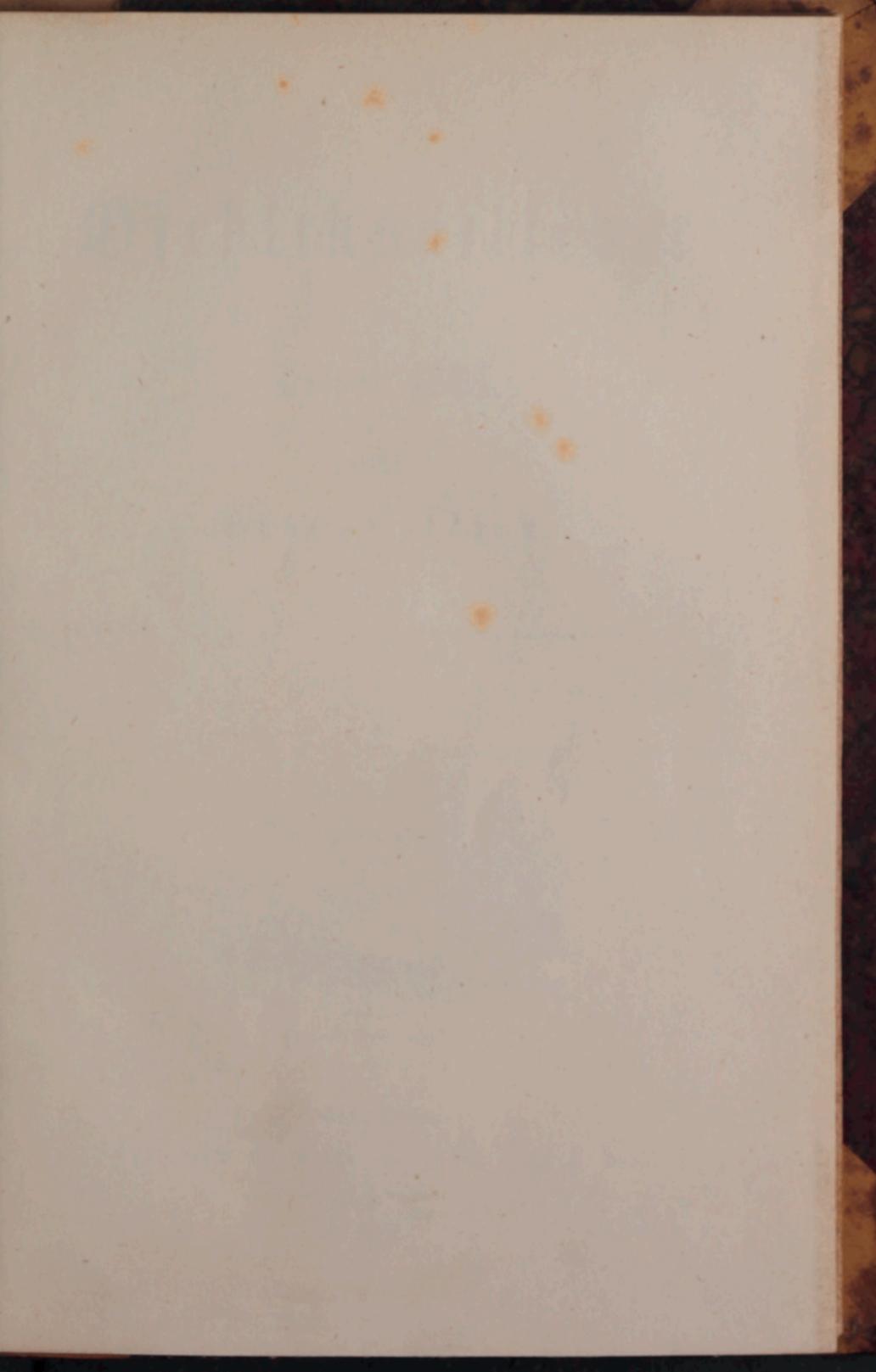

130020350114

Ojebliksbilleder

fra

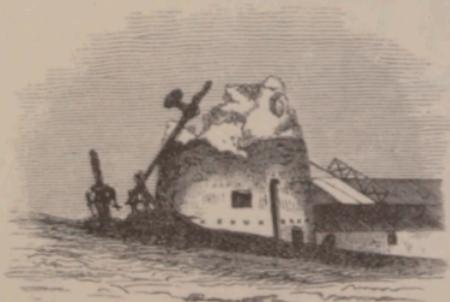
Krigen 1864.

af

Eugène Ibsen.

*Respice et cave divisionem tertiam et
finem Polonia.*

Fais ce que dois, advienne que pourra.

Dybbøl Mølle nedstødt.

Kjøbenhavn.

Gyldendalske Boghandels Forlag (F. Høgel & Søn).

Trykt hos J. Jørgensen & Co.

1883.

© 1885 by the author

THE AUTHOR

NEW YORK

Det danske Folks Forer under alle Eventualiteter

Deres Majestæt

Kong Christian IX.

være disse Blade tilegnede

i dybeste Underdanighed.

THE STATE OF NEW YORK

IN SENATE

REPORT

OF THE

COMMISSIONERS

Kjære Carl Hall, du forlanger indtrængende og — som du paastaer — gjentagende af mig, at jeg skal optegne mine Krigsminder fra Dybbøl og sende dig dem til „Bort Forsvar“, men dels har jeg engang tidligere ved en anden Lejlighed skrevet et Par Ord om enkelte Mænd, som jeg under mit Krigsliv paa nært Hold fik ustrømtet Agtelse og Hengivenhed for, og dels ere mine Indtryk jo nu snart 20 Aar gamle, saa de let vilde kunne faae noget af senere Aars tillærte Raisonnementer. Jeg har derimod en Del Breve liggende dels til mig og dels ogsaa nogle fra mig fra den Tid, hvilke sidste efter Bedkommendes Død og paa anden Maade ere komne mig tilhænde, og hvis du troer, det kan gavne dit Formaal at faae en Beretning om, hvordan en Mand af Folket fik Lyst til i Krigen, saa godt han kunde, at værne for sit Land, hvordan han iværksatte det og hvad han oplevede under Dybbølsfandfernes Beskydning, saa skal jeg gjerne meddele det, støttende mig paa, hvad jeg har af gamle Breve den Sag vedkommende. Det er en

Slags Førstehaandstegning og du maa huske paa, at det bliver en Beskrivelse af Krigen, set „nedenfra“, skjøndt rimeligvis dog et ret characteristisk og tro Billede af Stemninger og Domme paa den Tid hos Folk i Almindelighed trods det, at jeg naturligvis maa ubelade overmaade meget og kun kan meddele med Discretion. Det bliver endda mere personligt, end jeg under andre Omstændigheder vilde meddele det efter knap 20 Aars Forløb; men maaskee mere troværdigt og anffueligt.

Du vil bl. A. finde nogle anbefalings skrivelser, som ere nødvendige for at forklare, hvordan jeg kunde faae Lov til at være med i Krigen netop paa den Maade, jeg vilde, og til Slutningen nogle personlige Breve, der kun ere anførte for at forklare Besskaffenheden af min Berettigelse til at tale med og meddele efterfølgende Fremstilling.

.....

 Sorø den 31. Decbr. 1882.

Din Eugène Ibsen.

Kjære Ibsen!

Jeg har med stor Interesse læst Beskrivelsen af din Deltagelse i Krigen 64, og jeg vilde have sat megen Pris paa at kunne optage den hele Skildring i „Bort Forsvar“. Dens Omfang vilde imidlertid nødsage mig til

at bringe den frem gjennem en længere Række af Nr.,
hvad du jo ikke vil gaae ind paa, og da jeg fuldt vel
forstaaer, at du ikke kan være tjent med en saadan
Udgivelsesmaade, maa jeg desværre opgive Haabet om,
at faa din Skildring i „B. F.“ Men den bør efter
mit Skjøn ubetinget bringes frem for Dffentligheden.

Din hengivne

E. Hall.

Ny Ballegaard, Kjøbenhavn V., den 2. Januar 1883.

1870
The first of these was the
establishment of the
first school in the
territory, which was
opened in 1864. This
school was the first
of its kind in the
territory and was
the first step towards
the education of the
people of the territory.

The second of these was the
establishment of the
first court in the
territory, which was
opened in 1864. This
court was the first
of its kind in the
territory and was
the first step towards
the establishment of
the judicial system of
the territory.

The third of these was the
establishment of the
first legislature in the
territory, which was
opened in 1864. This
legislature was the first
of its kind in the
territory and was
the first step towards
the establishment of
the legislative system of
the territory.

The fourth of these was the
establishment of the
first executive in the
territory, which was
opened in 1864. This
executive was the first
of its kind in the
territory and was
the first step towards
the establishment of
the executive system of
the territory.

Det var i Januar 1864, at afdøde Hother Hage henvendte sig til mig. En Damecomité, hvoriblandt jeg mellem andre erindrer daværende Conseilspræsident Monrads nu afdøde Hustru, Fru Glahn fra Kalkbrænderiet, Hother Hages daværende Hustru (Navnene kunne forøvrigt eftersees i de Dages Aviser) havde indsamlet Masser af Uldtøj fra hele Landet over. En Forjending var allerede afgaaet, men man var bange for, at de efterfølgende mulig ikke skulde komme rette Bedkommende tilhænde under de noget urolige Forhold paa Krigsfuepladsen umiddelbart før Hærens Sammendragning i Dannevirkeftillingen og man ønskede at jende en paalidelig Mand over, der under alle Forhold kunde varetage vedkommende Comités Interesser og sørge for, at Forjendelserne ikke gif tabt, men virkelig kom vore Soldater tilgode. Valget faldt paa mig. Jeg antager blandt Andet, fordi Opmærksomheden var bleven henledet paa mig, idet jeg halvanden Aar iforvejen havde været et maaske ret oplivende og resolut Element ombord paa Hekla paa den store Arbejdertur, Lehmann foranstaltede til London. Og det var ikke Smaating, det drejede sig om. Jeg

feer endnu af min Notitsbog, at, da jeg Lørdag den 16. Januar 1864 kom afsted med Dampskibet „Balde-
mar“ Norden om Sjælland, havde jeg et Utal af
uldne Varer med, ikke mindre end 37 Kollier foruden
nogle særskilte Baller og Sække. Opramsningen
er lidt kjedelig, men den giver et ganske godt Begreb.
1 Kollie indeholder 200 St. færøiske Trøjer, 150 Par
lange Strømper og 10 Par Socker; 14 Pakker
indeholde hver 25 St. Trøjer, 100 Par Strømper,
12 Par Socker; 5 Pakker indeholde hver 50 St.
Trøjer og 100 Par Strømper og saaledes videre i
en ren Uendelighed af Tæpper, Muffediser, Banter,
Ørmer, Underbenklæder osv. osv., altsammen strikket
og besørget ved gode danske Kvinders varme Hjerters
Forsjorg. Og det kunde ogsaa nok behøves, at der
kom lidt varmt Sind med i Spillet, for Kulden var
forbistret og vi sad hele Sjælland nordover og krøb
sammen om Jernovnen nede i Rahytten. Vi naaede
ikke engang store Belt igjennem, men frøs inde i
Slipshavn, hvorfra jeg den 18de over Fyen og
Narøfjund maatte videre med mit „Hab und Gut“,
som jeg dog foreløbig ikke besørgede længere end til
Flensborg.

Illusionerne vare jo dengang allerede begyndt
at briste, jeg havde i sin Tid været oppe at see
Telegrammet fra Sohlman om de „Tjugo två tusen
mann och han sjelf“, jeg var dengang bleven jub-
lende glad, fordi jeg troede paa, at saa kunde vi
sikkert forsvare Dannevirke. Saa havde jeg rigtignok

bagefter seet Monrad og Hall, som af en Hændelse først jeg kom til at bringe Efterretningen, modtage den meget skeptisk og sende mig i hemmelig Mission til Bille for at spørge, om han vidste noget. Et Telegramspørgsmaal fra ham, jeg skulde tage meget Fejl, om ikke til Lars Hierta, bragte benegtende Svar. Jeg har senere en Gang truffet Sohlman og talt med ham om hans Telegram. Hans Forflaring røbede ganske sikkert ikke nogen Statshemmelighed, men den var dog parallelløbende med den almindelige. Der er jo heller ikke længer mindste Tvivl om, at det var Gripenstedt og tildels Manderström, der tvang Carl XV til et Tilbagetog fra det i 1863 (med Henning Hamilton som Mellemmand i Forhandlingerne) indlede Forsvarsforbund¹⁾. Der er allerede fra anden Side gjort opmærksom paa, at i hvad Grad Carl XV's Sympathier vare med os, derom vidne hans egne Vers:

O, Svea, slumra dina barn
i sjelfvikshetens falska garn,
som tidens klokskap spinner?
Det smärtans rop från bröder går,
månn' det ditt öra icke hinner,
månn' det ditt hjerta mer ej når?

Nu gjaldt det i det Højeste om, at Dannevirke mulig kunde udholde eet eller flere Stormangreb. Hvis Fjenden tog Dannevirke, vilde det være ufor-

1) See forøvrigt ogsaa G. Th. Sørensen: Den anden flensvigste Krig. I. S. 115 og flg.

svartligt at bringe de Ting, jeg nu foreløbig var sendt ud for at vaage over, frem i første Linie, hvor det ufejlsbarlig maatte blive tagen.

Allt det Forudsendte laa — forsaavidt det ikke allerede var bleven fordelt til Afdelingerne — paa Statsraad Knudsens Loft i Slesvig Vollsufs 7 Av. Nr. 169. Jeg tog da uopholdelig ned til Slesvig og aftalte med ham, der som Commissair opholdt sig ved Hovedkvarteret (han blev senere Redacteur af „B. T.“ og er nu død), at vi skulde benytte en allerede af Pastor B. Munk forberedt Comité af danskfjendede Folk i Flensborg, at alt Uldtøj skulde blive hos den og hvad der endnu var i Slesvig skulde sendes tilbage til Flensborg, at man fra Afdelingerne skulde som hidtil kunne rekvirere hos Statsraad Knudsen, at han saa skulde sende Ordren videre til Comitéen i Flensborg og at Tøjet derfra skulde sendes til Afdelingerne. Da jeg kom tilbage til Flensborg, traf jeg saa den 21de Jan. Aftale med og fik definitivt dannet den omtalte Comité af danskfjendede Mænd. Den bestod af engelsk Konsul Bird¹⁾, til hvis Dampskibsexpedition alle Forsendelser herefter hele Landet fra dirigeredes, Apellationsraad Hother Smith²⁾, Pastor Munk³⁾, Degnen Tofte⁴⁾, hvis

¹⁾ Nu i Gloucester.

²⁾ Nu Højesteretsassessor i Kbh.

³⁾ Nu Præst paa Herlufsholm.

⁴⁾ Nu Gaardejer i Sønderjylland.

Bolig brugtes til Oplagssted, Vejconducteur Thom-
sen¹⁾ og Secretair ved Apellationsretten P. Han-
sen²⁾. Oberst D. Baupell fortalte mig engang for et
Par Aar siden, at han endnu dengang havde et Brev
liggende fra de Tider, hvori han corresponderede
med mig om Udlevering af Uldtøj til sin Afdeling.
Vi havde ogsaa den Tilfredsstillelse, at, da Hæren
forlod Dannevirke, naaede hele Beholdningen af
Uldtøj ved de brave Flensborgeres Hjælp at blive
sendt til Als og Intet kom i Fjendehaand. Jeg
tog atter til Slesvig et Par Dage for at træffe de
sidste og endelige Aftaler samt telegraphere til
Sønderborg om at være rede til at modtage Uldtøjet,
hvis man pludselig skulde blive nødt til at sende
det fra Flensborg og den 26de kunde jeg rejse tilbage
med „L. N. Hvidt“ efter at have tilsendt mine
Damer en gunstig telegraphisk Beretning om Udfaldet
af min Rejse. At man ogsaa fra deres Side har
anseet Rejsen for vellykket, finder jeg af et gammelt
Brev:

Den 5te Februar 1864.

Jeg trænger virkelig til at see Dem, for at sige
Dem Tak for al den Tid og Kraft, De har anvendt
paa vore Uldanliggender.

Deres isandhed forbundne

Emilie Monrad.

¹⁾ †

²⁾ Nu Herredsfoged i Arto og Skippinge Herred.

Alt Comitéen i Flensborg blev varet itide af Statsraad Knudsen, omend rimeligvis i yderste Dieblit, finder jeg ligeledes af et gammelt Brev.

Velærværdige Hr. Pastor Munc.

Er man betænkt paa i Tilfælde af en mulig Retraite at sende den forhaandenværende Beholdning til Jylland eller Als? Det er ikke, fordi jeg frygter for Stillingens Holdbarhed, men man maa jo være forberedt paa alt.

Bring dette paa Tale, naturligvis uden at alarmere Nogen.

Deres ærbødige

Uden Dato.

J. Knudsen.

En Fernbanevogn med 2000 Pd. Uldtøj, der var sendt til Sollerup, blev øjeblikkelig reclameret tilbage den 5te Februar. Pastor Munc og Bejconducteur Thomsen fik saa al Uldtøjet ombord paa en Sagt, der laa i Havnen og var bleven lejet til at overføre det til Sønderborg, men det var blevet glemt at sørge for at faae den iset ud og saa maatte al Uldtøjet igjen om Eftermiddagen flyttes over paa et Dampskib. Kl. 6 om Aftenen kom afdøde Thomsen — Være være hans Minde — op til Munc, der træt og mat var gaaet i Seng. „Seg har sørget, for at den Boguladning Uldtøj, vi mangle, er kommen tilbage, men nu kan jeg ikke mere, nu maa De skaffe den fra Stationen til Dampskibet“ og saa faldt den sygelige og svage Mand omkuld i Muncs Stue og

græd som et Barn. Da saa Muncé kom til Jernbanen, kjørte Hansen paa Toppen af det sidste Læs ned til Dampskibet og sagde: „Jeg har det Alt sammen og De kan rolig gaae hjem.“

Fra „Damecomitéen i Kjøbenhavn til Indsamling af uldne Varer for vore Land- og Søkrigere“ seer jeg af en Optegnelse, dateret 28de Januar, at der indtil den Dato alene fra Kjøbenhavn er bleven sendt 16735 Stykker Uldtøj (hvert Par Sokker, Vanter osv. regnet som et Stykke). Desuden blev der efterhaanden sendt directe fra forskjellige Steder af Landet. Efter Dannevirkes Rømning dirigeredes rimeligvis Forsendingerne til Borgmesteren i Sønderborg, Justitsraad Hilmar Fin sen (nu Landskøvding paa Island), hvis stærke Fædrelandsfølelse paa saa mange Maader gav sig tilkjende ved hans brave Færd under Krigen.

Paa den Rejse havde jeg imidlertid seet Afskilligt, som slog Rod i mit Sind. Jeg var polytechnisk Kandidat og halvvejs færdig med mit medicinske Studium. I Flensborg kjendte jeg alle Lægerne ved Lazarettene. „Vi ligge i første Linie“ — hed det — „hvis der bliver afflaaet en Storm ved Dannevirke, faae vi Masser af Saarede herind, mange flere end vi kunne raade med. Enhver, der forstaaer sig det Mindste paa Medicin og Chirurgi, vil være Guld værd.“ I Slesvig var det næsten langs hele Dannevirkestillingen mine Kammerater blandt de polytechniske Kandidater, der som Reserve-

officerer vare Skandsecommandeurer. „Vi ere unge og uerfarne“ — hed det mellem dem — „og har hele Ansvaret i den enkelte Skands, enhver fornuftig Kammerat vil være ubetalelig“. Og alt var i Sandhed endnu i kaotisk Forvirring. Jeg glemmer aldrig, da jeg besøgte Bustrup Skandsen eller som den dengang kaldtes „Dannevirkes Gibraltar“, det maa have været den 23de Januar, altsaa kun omtrent en Uge før den preussisk-østerrigiske Hær rykkede over Ejderen. Jeg var en ung Kjøbenhavnner, der al min Tid havde slidt Brostenene i Hovedstaden med lakerede Ankelsko og Gamacher. Altsaa som sædvanlig, med høj Cylinderhat foroven og det omtalte Coustume fornedet, mødte jeg ogsaa op den Dag. Skandsen var fuld af et forfærdeligt Verælte, der ikke spaaede godt for mine Sko, men til al Held for dem opdagede jeg en ensom Skildvagter, en gammel Tydekarl — jeg husker ham endnu saa tydelig med mosgroede grønne Tænder, egne Klæder og en Sabel bunden i et Seglgarnsreb om Livet. Han saa ikke meget soldatermæssig ud. Jeg kaldte ham altsaa hen, sagde til ham, at han vel nok kunde begribe, jeg ikke kunde gaae ind i Skandsen i det Verælte, men nu skulde han faae en Rigsort, saa kunde jeg sætte mig op paa Ryggen af ham og ride Skandsen rundt og saa kunde han igjen sætte mig af ved Indgangen paa det tørre. Dette — jeg tilstaaer det — lidt for gemytlige og altfor ungdommelige Forslag blev modtaget i al Godmodighed og jeg red Skandsen

rundt paa Skildvagten uden, at han i mindste Maade anede, hvem jeg var og i hvad Erinde jeg kom. Jeg talte Dansk — det er sandt — og han fik sin Rigsort, men jeg kunde ligesaagodt have været en schleswig-holsteinsk Spion, af hvilke vi desværre under Krigen ganske sikkert havde mange. Det var i det Hele en underlig lempelig Maade, hvorpaa vi førte Krig den Gang. Hvor ofte talte ikke i de Dage de forskjellige Skandscommandeurer om, at hver Røn mellem Dannevirke og Ejderen skulde og vilde blive raseret, forinden det gik løs; men det skete ikke, ligesaa lidt som Sandbjerg Skov blev brændt af foran Dybbøl¹⁾. Vi vilde naturligvis alligevel ikke kunde have holdt Dannevirke, men kunde det, at vi opbrændte de Par usle Landsbyer, efter at Indvaanerne vare blevne evacuerede, have skaffet større Banskelighed for Fjendens Fremrykning og os nogenjomhelst Lettelse i Forsvaret, vilde jo Erstatningskravet have været for Intet at regne i Forhold til de Tab, vi senere lede. Men jeg indrommer det — og saaledes var det jo ogsaa tildels

¹⁾ Forstraad Ulrich fik (vel omtrent henimod Midten af Marts) af Overcommandoen Anmodning om at rydde Bøffelkobbel Skov m. m., men det var for sent; thi brænde en frisk Løvskov kunde man ikke, saameget mere som Alt var bedækket med Sne og Is, og, havde man begyndt at hugge, vilde man være bleven overdanget med Granater og angrebet af Preusserne, som dengang allerede havde sat sig fast i en Linie fra Graasten over Adsbøl, Nunbøl, Uderup og Blaas.

senere med Rolf Krake — i en lille Nation er det altid vanskeligt at finde Folk, der tør paatage sig i det Heles Interesse at ødelægge mere eller mindre store Værdier.

Jeg seer forøvrigt af et Brev, jeg skrev hjem i de Dage (24de Jan.), at det allerede paa den Tid mellem mine Jevnlige, altsaa de Skandsecommandeurer, jeg talte med i Dagene mellem den 22de og 23de Januar, var en almindelig Mening, at Dannevirke havde sine meget svage og saarbare Punkter og sandsynligvis kun kunde holdes kort. Jeg meddeler derfor nedenstaaende Brev dels for at vise dette og dels, fordi det ligeledes synes mig karakteristisk med Hensyn til den efter min Mening altfor lempelige Maade, hvorpaa vi førte Krig, at jeg under et Par Dages Besøg i Stillingen og i Flensborg By har kunnet skaffe mig saadanne detaillerede og vistnok ikke meget urigtige Oplysninger, som jo dog Ingen kunde være sikker paa, ikke kunde blive misbrugte.

Flensborg, Søndagnat 24de Jan. 1864

Til Assesjor Aagaard, Sjellinge.

Centrum er langs Dannevirke, højre Fløj i Frederiksstad og Süderstapel og venstre i Mjshunde. De vil paa medfølgende Kort og Calque see Overlømmelser og Skanser anlagte. Linien, som fra Eliens Munding til Frederiksstad er 10 Mile lang, bliver nemlig betydelig formindstet ved de Stræk-

ninger, der kunne sættes under Vand. Saa snart Digerne gjenembrydes og Vesterhavet strømmer ind, gjøres Garding og Ejderstedt til en D. Desuden stemmes Trene og Sorgfloden op saaledes som sees angivet paa Kortet. Det er meget betydelige Strækninger, der paa højre Flanke kunne oversvømmes, og Stillingen synes der at være temmelig stærk. Den røde Streg om Frederiksstad angiver Fæstningsværkerne. Centrum strækker sig fra Slesvig By langs den gamle Dannevirkevold 10000 Alen. Paa den yderste højre Fløj er her ligeledes Oversvømmelser, idet ogsaa Reideaaen er dæmmet af. De røde Streger tværs gennem Oversvømmelsen angive Dæmningerne. De vil see, at de kunne bestryges af Skandserne paa samme Tid som de danne Udfaldsporte for dem. De Skandser, der ligge her, ere kun smaa Gynetter. I Alt er Dannevirke forsvaret af 27 Skandser med omtrent 200 Stykker Positionsfyts. Foran er Terrainet ganske fladt, ethvert Gjærde, parallelt med Volden er sløifet. Der ligger ingen Huuse, naar undtages det lille Kurborg, der er saa ubetydelig, at det ikke engang har modtaget Indkvartering; det vil naturligvis blive jevnet med Jorden, saasnart den første fjendtlige Soldat overstrider Ejderen. Skandserne, som vel kun ere Feltskandser, ere en 30 Fod fra Foden til Kronen af Værket. De ere dels aabne Skandser palisaderede i Struben, dels Redouter. Af Positionsfyts findes i hver af de større: een 84-pundiger, to 24-pundi-

gere, to 18-pundigere og to 6-pundigere, desuden Plads til Feltartilleri og Infanteri (en 150 Mand). Skandsen Nr. 2 og 3 lige for Enden af Friderichsberg var aflaget i Illustreret Tidende for i Søndags. Alle Skandsjerne ere forenede ved dækkede Gange, som dog endnu ikke vare færdige, da jeg besaa Stillingen. Skytset er naturligtvis stillet saaledes, at Fjenden paa alle Kanter kan beskydes med Krydsild. Desuden findes to fremstodte Værker, som idetmindste findes affatte paa Kortet, nemlig Bustrup Skandsen ved Siden af Bustrup Dam og ligeoverfor Kong Sigurds Højene. Tårneerne kalde den Dannevirkes Gibraltar, den er monteret med to 84-pundigere og 6 12-pundigere og er vel en 50 Fod fra Palisjadegraven til Kronen. Den vil vel nu være færdig. Mellem Skandsen Nr. 10 og 11, eller rettere lige udfør dem, findes endelig endnu et fremstodt Værk, som dog endnu ikke var afleveret af Ingeniøerne, da jeg forrige Lørdag rejste derfra. Centrum vil ganske sikkert koste mange knuste Pander, før det forceres. Vil Fjenden bryde Stillingen den Vej, kræves der naturligtvis ogsaa betydeligt Materiel. Tænk Dem ham i Hjertet af Vinteren efter en tilbageflaaet Storm camperende paa en nøgen Slette, medens vore Soldater gaae i Kvarter i Bivouakkerne og Landsbyerne bag Dannevirke. Fjenden vil lide mere af Kulden end vi, eller der maa aabnes en regelmæssig Belejring og opføres Værker og Bivouakker.

Desværre lader det, som Angrebet skal gaa for sig paa et mere saarligt Sted. Vor hele venstre Flanke er nemlig kun beregnet paa et Sommerfelttog. Paa Stykket fra Slesvig til Myszunde vil det være meget vanskeligt for en Fjende at komme over, saalænge der er aabent Bunde. Det er her man isede den 20 Fod brede Rende, idet man samtidig fra Slesvig og Myszunde arbejdede sig hen mod Stekswig. Man isede i Zigzag for at bryde Tæterne af Kolonnerne. Ved Myszunde, hvor Slien kun er 3—400 Alen bred, er der godt befæstet, skjøndt der tales om, at Møllehojen syld for kan dominere Stillingen. Dette ved jeg dog ikke. Derimod vil man paa Stykket mellem Myszunde og Kappel, der omtrent hele Vejen har en Bredde af et Par Tusind Alen kunne passere Slien — omend den er aaben — med Brotrain og der paaftaes jo, at Preusserne og Østerrigerne have flere Brotrain foruden en hel Bataillon Pionerer med sig. Man kan naturligvis kaste en Bro af og forhindre Overgangen; jeg vil haabe, vi gjøre det. Der har været talt om fladbundede Monitorer, der kunde løbe Broerne i Sænk, men vi have naturligvis ligesaa lidt havt Tid og Raad til at anskaffe os saadanne, som til at anlægge en Jernbane bag Dannevirkestillingen og langs Sliens nordre Bred for strax at kunne føre Materiel og Mandskab til ethvert truet Punkt. For at hjælpe paa venstre Fløj befæste vi i denne Tid ved Skoffendorf. De vil see, at Stykket fra Sliens store Bred-

ning og ned til Eckernfördefjord dels paa Grund af Vindebynor og dels paa Grund af Østerbækken, der ligeledes kan stemmes op, danner et Pas, der i længere Tid maa kunne holdes. De vil paa Kortet see Feltkandsjer anlagte fra Højderne ved Kockendorf og hen til Gøteby og Holm. Desuden ligger, saavidt jeg ved, Thor og Esbern Snare i Eckernfördefjord. Da jeg forlod Slesvig, laae Regimenterne saaledes, at man højest kunde regne en 17600 Mand Infanteri til at forsvare en truet venstre Flanke. 1ste, 11te, 19de, 20de, 21de Regiment laa i Slesvig By; 3die, 16de, 17de, 22de i Angel, 3die i Svansø og 18de i danske Skov, desuden en 3—4 Dragonregimenter og mindst 4 Feltbatterier i Angel. Det er altsaa rimeligt, at naar Tydskerne nu først have jaget os ud af Kronværket og besat Hohn og Hütten Herreder, at de saa ville søge at forcere Kockendorf, trænge ind i Svansen, kaste Bro over Slien for at falde vor Armee i Ryggen og affjære os Tilbagevejen til Flankestillingen Als-Sønderborg. Heri ligger det Farlige. Med en over dobbelt overlegen Styrke burde de naturligvis kunne alarmere os paa alle Punkter, concentrere sig paa eet Sted, bryde Linien igjennem og falde os i Ryggen. Heldigvis er da den 84aarige Wrangel ingen Napoleon, hvad jo er bevisligt efter Slaget ved Slesvig. Der vil forhaabentlig heller ikke være den Enighed og Samvirken mellem Østerrigere og Preussere som i vor Hær. Vi ville holde sammen og alle sætte Rygtil. — — —

Herefter følger en Del Betragtninger af mere personlig Character.

Alt, det blev desto værre de sørgelige og ikke de gode Prophetier, der sloge til. Dannevirke blev rømmet hurtigere, end vi havde tænkt, men, ihvorvel jeg end som de fleste Andre var sørgmodig og forbittret over det den Gang, dog neppe en Time for tidlig, da jo Preussjerne allerede truede os i Ryggen. Men fra det Øjeblik, jeg kom hjem fra denne min Uld-expedition var det min faste Beslutning paa Grund af Alt, hvad jeg havde seet, at drage over igjen ved første Lejlighed for om mulig at gjøre nogen Nytte dog saaledes, at jeg selv blev Herre over at kunne komme der, hvor jeg til den givne Tid mente at kunne gjøre mest Nytte uden at være afhængig af rene Tilfældigheder. Dannevirkes hurtige Rømning udsatte Realisationen af mine Planer. Det maatte nu afventes, hvilken af de to Flankestillinger det særlig vilde komme til at gjælde, Dybbøl eller Frederiks. At jeg imidlertid har været temmelig forpint i de Dage over ikke at kunne komme bort, seer jeg bl. A. af et Brev af:

5te Februar, Fredagmorgen, Frederiks Hospital.

„Jeg holder Forelæsninger hver Aften i denne Tid (Lørdag undtagen) enten i Industriforeningen eller teknisk Institut og kan i ethvert Tilfælde ikke rejse før i Slutningen af næste Uge, naar de Forelæsninger eller Foredrag ere endte. Maaſke er til

den Tid Begivenhedernes Gang rullet mine Luftkasteller langt forbi og maaske kan jeg slet ikke komme her fra Byen. Jeg kan ikke paatage mig Forpligtelser og saa løbe fra dem paa Halvvejen. Det er ikke Fejghed, hvis jeg ikke kommer herfra i rette Tid, jeg frygter ikke en rask og kjæf Soldaterdød paa en Skandse. Maaske faaer jeg ikke engang Lov at komme i Nærheden af Skandserne, naar jeg som civil Mand kommer til Slesvig, saa bliver det Alt kun tomme Planer, Planer uden Indhold, som faameget Andet" — — —

For at characterisere disse Dage meddeler jeg endnu nogle Brudstykker af et Par andre Breve fra samme Tid. De vise ogsaa, hvad man vidste og hvad man troede at vide i de Dage.

Frederiks Hospital, Fredagmiddag, 5te Februar 1864.

— — — „Jeg har i dette Øjeblik talt med en af Bøgerne fra Flensborg. Vi have ingen Reserver. Vore Soldater have været i Kamp nu paa tredie Dag, men ere ufortrødne. Naar Fjenden har trættet os tilstrækkelig hele Linien over (han mister vel en Del, men han kan stadig sende friske Reserver i Flden), saa ventes et Hovedangreb. Det var Fl fra Mjshunde Batterier paa de fremstormende Kolonner og Sommers Dragoner, da Fjenden var paa Flugten, der gjorde lyst den 2den. Jeg tænker, jeg rejser imorgen 8 Dage.

Frederiks Hospital, Lørdag nat, 6te Februar 1864.

— — — „Jeg var hos Enkedronningen Kl. 7^{1/2}, da der kom et Telegram om, at Hæren var samlet om Flensborg og Fjenden hastigt fulgte efter. En Hær paa Tilbagemarsch lider altid. Krigsraadet skal have bestaaet af de Meza, Kaufmann, Hegermann, Steinmann, Gerlach og nogle nævne du Plat. Kongen er endnu i Sønderborg. Efter tyske Blade gif Preusserne paa ved Myhunde med betydelig Artilleri (henved 70 Kanoner) og dog mistede en Bataillon f. Ex. 8 Officerer, hvoriblandt dens Oberst. Taften har her været Gadeuroligheder. Garden tilføds og tilhest og hele Politistyrken ryddede Pladsen foran Kongens Palais, her er bragt 4 kvæstede Politibetjente ind og et Par Civile. En 4—5 Hestgardere, som vilde rydde St. Annaplads, bleve nødte til at stikke Sablen ind og ride tilbage. Politibetjentene have hugget ind med deres Stave. Man har raabt ned med Forræderne, leve Carl XV. Det har dog Intet at betyde. Kl 11 Formiddag droge Forstærkningsmænd slyngende gjennem Gaderne til Jernbanen. Da de fik Contraordre og Grunden at vide, siges de at have smidt Geværerne henad Brostenene: „De vare ikke tagne til Kjøbenhavn for at holdes for Nar her en 3 Ugers Tid“. Skibe ventes hertil inat med Saarede fra Slesvig og Flensborg Lazaretter“ — — —

og af et langt og temmeligt fortvivlet Brev
Mandagmorgen 8de Februar

„— derfor blot et Par Ord til, at supplere Dagbladet s. Gy. følgende Telegram fra Phytikus Madvig i Haderslev den 7de, 5 L. 28 M. Efterm.: Vi have idag det sørgelige Syn af den retirerende Armee, men ere ved godt Mod, forudsat at der ikke er Forræderi med i Spillet. Fjenden staar mellem Flensborg og Aabenraa. 3die Division gaaet Nord paa, havde igaar en heftig Fægtning ved Bilskov¹⁾. Seent imorgen vente vi Fjenden her. Vi blive alle.
— — — — —“

Den øvrige Deel af dette meget lange Brev er Sorg og Djebliffets Stemninger, hvoraf der naturligvis dengang havdes mange paa Lager.

Jeg fundede mig altsaa foreløbig lidt paa Dannevirkerømningen og saa begyndte jeg ganske stilsærdig, uden at Nogen vidste om det, i nogen Tid hver Dag at vandre en lille Tur ud paa Laboratoriet paa Ehrh. eller faste Batteri paa Amagerfælled for at øve mig i Batterieyercits. Det traf mere og mere sammen til at blive Dybbøl, som Angrebet gjaldt. Jeg kunde imidlertid ikke komme ligestrax bort, jeg havde atter paataget mig nogle (Søndags-)Forelæsninger i „Selskabet for Naturlærens Udbredelse“ og disse kunde jeg efter Aftale med nu afdøde Conferensraad Forchhammer ikke faae endte før 2den Paastedag. Jeg kom altsaa lige over, da den fornøjeligere Del af Feiten var forbi. Imidlertid gjaldt det jo

¹⁾ Nu Sankelmark.

for mig om ikke at tage over ganske paa Lykke og Fromme. Jeg forskaffede mig derfor nogle anbefalingsbrevve fra enkelte Mænd, jeg ved forskjellige Lejligheder var kommen i Berøring med (Hekklaturen, Uldturen og paa anden Maade), anbefalingsbrevve, som jeg meddeler, da det maaske ellers kunde synes altfor eventyrligt, at jeg opnaaede at blive anbragt netop, hvor jeg onskede, og hvoraf et Par ogsaa give et ganske godt Billede af Stemninger og Tilstande og ere af Betydning paa Grund af Personerne.

1.

Paa given Opfordring har jeg herved den Ære at meddele, at jeg i indeværende Marts-Maaned har gennemgaaet Batterieøvelsen og Nomenclaturen ved de forskjellige Slags Batteriskvads med Hr. cand. polyt. Ibsen.

Faste Batteri, 27de Marts 1864.

Erhødigst

A. Nielsen,

Commanderfjergeant i Artilleriet.

2.

Kjære Souquières.

Det glæder mig meget, at De atter er paa Als. Vi ere mange i Tal, der stole trygt paa Dem. Naar vi blot kunne holde ud et Par Maaneder, skulle vi sikkert gaa sejrrigt ud af denne Kamp.

Cand. polytechn. Ibsen, der bringer dette vil gjerne have en Post ved Skandserne. Da han er Løge, Polytechniker og lidt af en Artillerist paa eengang, kan De sikkert finde god Bestjæftigelse for ham. Han vil nødig paa Grund af sine Studier binde sig paa 1 eller 2 Aar, men han bliver hos Dem, saalænge De holder Düppel-Skandserne. Han kan sætte Liv i Folkene, han er begejstret for Kampen, udholdende og snild i Raad og Daad, saa De maa tage ham i Brug som en god og brav Dannemand.

Lev vel; gid Sejren maa være med Dem!

Kbhvn. ²³/₃ 1864.

Deres hengivne

H. Hage.

3.

Ved at underrette mig om Deres Forsæt at tilbyde Deres Tjeneste ved Armeen paa Als enten til Skytsets Betjening i Skandserne eller paa hvilken anden Maade, man maatte ville anvende Dem, gjorde De mig den Ære at udbede Dem min Mening om Deres Brugbarhed i saa Henseende. Med den største Beredvillighed opfylder jeg denne Begjæring, idet jeg efter min inderste Overbevisning antager, at De vil kunne være til uendelig megen Gavn, ikke alene ved Deres physiske Kræfter og Udholdenhed, men ogsaa og fornemmelig ved Deres overlegne Aands Dygtighed og ualmindelige Friskhed og Livlighed, der maa og vil have en velgjørende og begejstrende Indvirkning paa Deres Omgivelser.

Det vil være mig meget kjært, om jeg ved min her udtalte Mening kan bidrage til, at De saaer

Deres Ønske opfyldt, og idet jeg ønsker Dem Held og Lykke, priser jeg den lykkelig, der faaer Deres physiske og aandelige Kræfters Hjælp ved et ham betroet Hverv.

Kbh., 27de Marts 1864.

Med megen Agtelse
venstkabeligst
Malte = Bruun. ¹⁾

4.

Højtærede Herr Major!

Forsaaavidt Overbringeren heraf, polyt. Cand. Eugen Ibsen, ikke allerede er Dem bekendt, gjør jeg mig en Fornøjelse af at introducere ham til Dem. Skulde De kunne opfylde hans Ønske om at tage activ Del i Krigen, er jeg overbevist om, at De vil komme til Erkjendelsen om, at han med Udmærkelse vil fyldestgjøre enhver Post og ethvert Hverv, som maatte blive ham betroet, og som han paatager sig.

Deres forbundne
Malte Bruun.

Kbh. 27de Marts 1864.

S. T. Hrr. Major Stjernholm,
R. af D. pp.

5.

Deres Excellents

villende tillade mig hos Dem at introducere en udmærket ung Mand, Polytechniker Ibsen, som under

¹⁾ Chef paa Hella under Arbejdsreturen til London, nu Kmh. Kontreadmiral.

Fædrelandets farefulde Stilling ikke længer kan blive roligere her tilbage, men har løsrevet sig fra alle Forhold for at stille sig til Deres Disposition. Han er villig til at udføre, hvad Arbejde der maatte vorde ham anvist; men jeg troer, at hans lyse Hoved, hans energiske Character, hans rolige Begjstring og Talent til at omgaaes med Menigmand vilde sætte Dem istand til at drage større Nytte af ham end som blot Menig eller som blot Medhjælp ved et Lazareth. Han er nemlig tillige Mediciner, men jeg troer, hans Hu staaer til Kampen, hvor der er noget Dygtigt at udrette, og jeg er overbevist om, at han vil bestaae sin Prøve.

Deres Excellences

ærbødigste

Orla Lehmann.

Kbh. den 27de Marts 1864.

Deres Excellence

Generallieutenant Gerlach,

Storkors af Dbr. m. m.

6.

2den Paaske dag 1864.

Kjære General!

Først og fremmest en hjertelig dybtfølt lykønsning i Anledning af Dagens store Begivenhed. De skulde have seet Kjøbenhavn den Formiddag, seet, hvorledes ethvert Ansigt lyst, og De vilde da have faaet det bedste Bidnesbyrd om, hvorledes Enhvers

Tanke og Hjerte hænger ved vor udholdende og heltemodige Hær.

Dernæst vilde jeg bede Dem ved disse Linier at skjænke Overbringeren af samme lidt Opmærksomhed. Det er en cand. polyt. Ibsen, som jeg kjender meget nøje, og som gjerne ønskede at blive anbragt enten i Skandjerne eller ved Lazaretterne, da han baade har Uvelse i Artillerivæsenet og medicinsk Kundskab og Erfaring; dog helst uden at behøve at tage Engagement for en bestemt længere Tid. Jeg indestaaer Deres Excellence for, at han vil blive i høj Grad paaskjønnet, hvor han saa maatte blive brugt; thi han er et Menneske med sjældne baade physiske og aandelige Kræfter og som skabt for Situationer, hvor der fordres Mod, Koldblodighed og Anstrængelse. Jeg skriver disse Linier i stor Hast, da han strax skal rejse, og jeg skal derfor endnu kun tilføje mit varmeste Ønske om Held og Sejer for vor Armee og gjennem den for vort elskede Fædreland; og naar da Deres Navn, General, vil blive indskreven paa Hæderspladsen i vor Historie af et taknemligt Folk, saa maa De være overbeviist om, at Saa ville glæde sig hjerteligere derved end Deres Excellences

gamle og uforanderlige Ven

C. Hall.

Af et Brev fra mig Mandagmiddag 28 Marts
1864:

Saa fik du jo Ret, min kjære Ven, men hvem kunde ane de vilde være saa vanvittige at storme, naar ikke een Kanon var bragt til Taushed (Haagensen var i Nr. 1, Nr. 3 er i Skindergade, hvor hans Forældre boe)¹⁾; men jeg skal ikke komme for sent endda. Nu maa jo Preusserne for deres Vres Skyld see at tage Dybbøl, at de ikke blive til Latter hele Europa over. Saa nu begynder vel den egentlige Artillerikamp. Jeg har faaet nogle Anbefalings-skrivelser; de gaae paa een Melodi, at det er et Bidunder, der rejser over til Armeen, men de sige ellers intet Positivt. Lehmann faae ellers Alt fort i fort. Han laa tilfængs og var syg. „Svenskerne have baaret sig ad som nogle Endnu vor sidste Bøn, at de maatte laane os to Skibe til Nordsøestadren imod Østerrigerne, have de afflaaet rentid, skjøndt her kunne de da ikke undskylde sig med Mangel paa Krigsberedskab, for Skibene blive færdige i Begyndelsen af April.“ — „Ungarn og Polen kan holdes nede med en lille Finger“. — „Italien har ved Venturini²⁾ tilbudt vor Regjering 8000 Mand, saa maa de altsaa ikke have Brug for dem selv. Den italienske Gesandt her hører til Fremstridtspartiet, men han siger, at Italien rører sig ikke, for det har en Stormagt med sig. Det maa først fordøje den Mundfuld, det har taget, det

1) Svar paa et Spørgsmaal, om ikke Haagensen var i Skandsen Nr. 3.

2) En italiensk Student og Aventureer.

Arbejde kan være nok for en Generation; den næste Mundfuld: Rom og Venedig, tilhører en kommende Slægt." — „I Paris lures der blot paa en Vejlighed. Kejseren er neppe utilbøjelig lil at lade Preussen spise Holsten og Slesvig i Kraft af Nationalitetspørgsmaalet, for selv i Kraft af samme Princip og for den europæiske Ligevægts Skyld at tage Belgien og Rhinprovincerne". — „Carl XV er ikke andet end en fransk Præfect" osv. osv. — Udenfor paa Gaden traf jeg saa paa Schiern¹⁾, som viste mig en Adresse, forfattet af Clausen, Brig, Hother Hage, Bloug osv., hvori vi tigge Sverig og Norge om Hjælp („Gjærning fordrer Tid, og Tid fordrer ogsaa Gjærning"). At vi dog vilde lade det unyttige Tiggeri fare og hjælpe os selv. Garibaldi er i England og vil til Sverig; naar Paaskeferien er forbi, seer Alt maaskee anderledes ud i det engelske Parlament. Fremad for vort Land. Nu har jeg givet mine Penge, saa siger jeg som Tyderne, saa er Livet en Biting. — Jeg har bedet Haagensen telegraphere mig til, men idag har han vel andet at tænke paa — nu har jeg endt det Foredrag (aa, blot jeg havde været paa Als), nu kan jeg rejse med roligt Sind, enhver Forpligtelse er stet Fyldest."

Hvis der i dette Brev skulde være en lidt ungdommelig Burdering af mine Anbefalings skrivelser,

1) Prof. i Historie ved Kjøbenhavns Universitet, nu død.

beder jeg mine nævnte Belyndere om Tilgivelse, særlig de to endnu levende: Gehejmerraad Hall og Kontreadmiral, Kammerherre Malte Bruun. Om end jeg regner Stemninger og Tilstande noget tilgode med Hensyn til de faldne Udtalelser, er jeg dog langt fra blind for, hvor godt og ærligt det har været mig ment. Jeg har jo — som det Følgende vil vise — heller ikke gjort de faldne Udtalelser tilfamme, idet det jo for os Alle i Reglen kun kommer an paa den Undergrund, hvorpaa vi bevæge os, og vi Alle have Evne til at vore med vor Tid.

Et Forhold, hvortil der er henvist i ovenstaaende Brev, havde jeg imidlertid — alt som Maafterne droge sig mere og mere sammen — ordnet i Tide i al Stilhed paa samme lydløse Maade, som jeg havde drevet min Batteriereercits ude paa Amagerfælleds faste Batteri. Jeg maatte ligesom vore unge Polarfarere nutildags have mit Liv krigsforsikret (hvilket, saavidt jeg husker, for en Sum af en 7—8000 Rdl. var en Præmie af ialt 400 Rdl.), og jeg maatte have nogle Penge til at kunne leve for paa egen Regning under alle Eventualiteter i den Tid, jeg ikke kunde fortjene noget; men det gjaldt om ikke at gjøre noget Spræel, saaledes at det blev latterligt, hvis jeg nu slet ikke naaede at komme over i rette Tid. Af samme Grund var det, at jeg først søgte mig de ovenstaaende Anbefalings skrivelser umiddelbart før jeg rejste.

Af et Brev, jeg har liggende, seer jeg imidlertid, at jeg allerede i Slutningen af Februar maa have henvendt mig til en af dem, jeg vidste vilde mig det kjærligst, trofastest og mest discret, nemlig til Enkedronningen, der fra jeg var et lille Barn havde været mig i Moders Sted og altid sørget for mig som en saadan, men hvem jeg, kort efter at jeg var bleven Student, havde, idet jeg af mit ganske Hjerter takkede for alt Kjærligt og Godt, bedet om at høre op med at understøtte mig pecuniært, da jeg nu syntes, jeg nogenlunde kunde staae paa mine egne Ben. Jeg har aabenbart i min noget ungdommelige Fremfusenhed troet, at, naar man var Enkedronning, havde man altid Penge til Disposition, endog saa til i Djebliffet aldeles uforudsete Udgifter. Det er ogsaa den eneste Bøn, hvis Opfyldelse fra Enkedronningens Side nogenfinde er bleven mig negtet.

Min gode Eugen!

Det er mig tungt at sige Dem, at jeg hverken har 400 Rdl., langt mindre 800 Rdl. til min Raadighed; og maa nægte mig den Glæde, det vilde have været mig at hjælpe Dem i dette saa vigtige Djebliff. Kan ikke foreskyde Dem den nødvendige Sum? Gud holde sin beskjærmende Haand over Dem! Jeg haaber, jeg faaer Dem endnu at see, inden De rejser. Gud være med Dem!

d. 29 Februar.

Velvilligt
Caroline Amalie.

Jeg fulgte Raadet, henvendte mig til afdøde Statsraad A. Valentiner til Gjeddesdal, en af mine mange gode Venner og Belyndere, som uden mindste Tøven gav mig Lov at trække paa sig, hvad jeg maatte behøve.

Kjære Tjen!

Idet jeg hosfølgende efter Deres Ønske følger jeg dertil de bedste Ønsker om Deres nærmeste og senere Fremtidsvel. Gid De maatte kunne stifte Nytte, hvor De kommer, og gid Deres Kræfter maatte kunne gavne Fædrelandet, og gid vi Alle maatte kunne glæde os derover med Dem.

De bedste Hilsener fra min Kone og Datter.

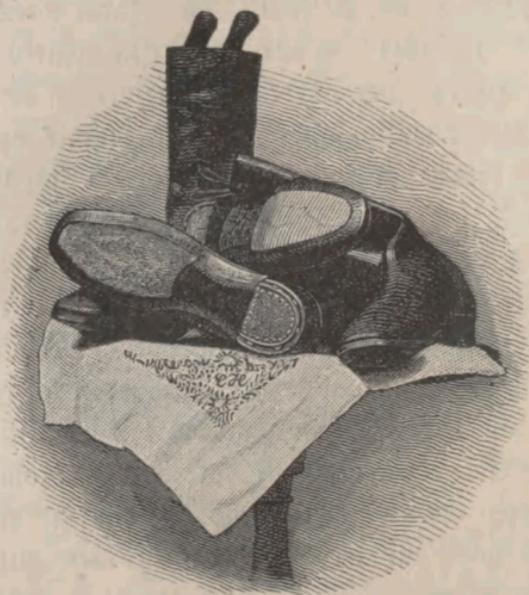
^{19/3} 64. Deres meget hengivne Ven

A. Valentiner.

Jeg laante paa hans Folio i Privatbanken 450 Rdl., som siden bleve betalte tilbage, men hvorfor jeg endnu takker ham ligesaa varmt som dengang. De resterende 350 Rdl. til Ekvipering m. m. havde jeg skaffet mig paa anden Maade. Jeg frigsforfikkrede mit Liv og var fri som Fuglen i Luften.

Jeg vilde gjerne have havt Lov til at rejse allerede den 23de, den Dag, jeg bad Hother Hage om en Anbefalingskrivelse til Sonquières, men mine Forhandlinger med Conferentsraad Forchhammer førte ikke til noget for mig heldigt Resultat; han ønskede meget bestemt, at jeg skulde slutte det Foredrag, jeg

havde begyndt i „Selskabet for Naturlærens Udbredelse“, det, som paa Grund af Omstændighederne ikke var bleven averteret til Palmesøndag, da denne var en Confirmationsøndag. Jeg maatte naturligvis, idet Forhandlingerne bleve førte i største Elskværdighed, indrømme, at jeg var moralsk forpligtet til at slutte Foredraget, og fik saa som Contra-indrømmelse Lov til at gjøre det noget udenfor Ordenen, nemlig den førstkommende 2den Paaske-dag. Dette berøvede mig imidlertid Lejligheden til at være tilstede den eneste Dag, hvor det i Dybbølstillingen dog gif lidt fornøjeligt til for vort Bedkommende. Jeg husker endnu tydeligt, at jeg, da jeg den sidste Søndag spiste til Middag sammen med min Contubernal, daværende Reservelæge Carl Langes Familie, af en Dame, Frøken W., blev spurgt om, hvorfor jeg da i al Verden ikke rejste strax. „Ja, det kunde jeg ikke; naar man for Betaling havde forpligtet sig til at gjøre en Ting, kunde man ikke løbe fra den uden videre.“ „Hvad jeg fik, og om hun ikke maatte faae de Penge til Støvler til Soldaterne.“ „So, med største Fornøjelse.“ Paa MS fik jeg saa engang tilsendt nedenstaaende

Rvittering fra „Tensjerne“ for modtagen Gave fra ukjendt
 Haand den 19de April 1864 (Stille-bens Stykke).

Mine Timer i Borgerdydskolen paa Christians-
 havn og i Efterslægten bleve besørgede ved Vicariat;
 fra Hospitalet, hvor man vilde have mig til at gjøre
 Tjeneste som Kandidat, havde jeg søgt Orlov, jeg
 havde sagt Farvel til mine nærmeste og kjæreste
 blandt Slægt og Venner, jeg havde sluttet mit
 Foredrag i „Selstabet for Naturlærens Udbredelse“,
 omend noget affortet, Middag 2den Paaske-
 dag, og saa rejste jeg da om Morgen den 29de. Enke-
 dronningen sagde til mig ved Afskeden, at Alderen
 for Daad var mellem 20 og 30 Aar. Ak, til Ulykke

for vort Land, der blev saa lidt Lejlighed til Daad i Slutningen af sidste Krig.

Alligevel rejste jeg med større Forhaabninger end dem, Krigens Gang skulde virkeliggjøre. I et Brev til Enkedronningen af 20de Marts seer jeg, jeg har skrevet:

„Jeg mener ikke, jeg kan redde Landet, men jeg haaber, jeg kan være med til det, og jeg troer, at, naar Alle saa ærligt vilde det som jeg, saa skeete det“.

Jeg havde allerede bestemt, hvor jeg vilde være, forsaavidt jeg kunde faae Lov til det, og udtænkt et ret lovende og livligt Sted, idet jeg i nogle Dage havde brevvevlet med den ene af de to veylende Skandssecommandeurer i Skandsen Nr. 1, der laa længst ude mod Bemmingbund paa den af Broagerbatterierne hidtil særlig beskudte venstre Fløj, og som siden 16de Marts ved en Soldaterwitz var bleven døbt „Ligkisten“ paa Grund af det betydelige Mandefald, der den Dag af en eneste fjendtlig Granat var bleven anrettet mellem Infanteristyrken, idet den søgte Ly i det midt i Skandsen liggende Blokhüs. Det var min kjære Ven Ernst Bruhn¹⁾, der tilligemed Gloerfeldt og Christensen og omtrent 30 Mand dels vare blebne saarede, dels dræbte netop der, hvor de havde troet at finde tilstræffelig Dækning, og netop lige efter at Ernst Bruhn havde sagt til Folkene: „Naa, har I det nu ikke godt, Folk?“

¹⁾ Skudt 16de Marts 1864.

Den omtalte Standscommandeur i Nr. 1 var Lieutenant Haagenjen, og han havde erklæret mig, at han vilde være overmaade glad ved at faae mig over. Han var samtidig med mig, jeg havde truffet ham allerede ved Dannevirke og har sidst hørt fra ham for et Par Aar siden fra Boston, hvor han var Civilingenieur.

Sønderborg, 18de Marts 1864.

Kjære Jbsen! Jeg haaber, at De faaer dette Brev inden Søndag, inden De rejser fra Kjøbenhavn. Kom bare, her er og vil blive meget at gjøre for enhver dansk Mand. Nu er det ganske vist Alvor; fra Broager kline de Standsjerne til paa langs, og igaar toge Preussjerne Lunbjergshøj, hvor de rimeligvis have sat sig fast og anlægge Batterier i Fronten af Dybbølstillingen; vor Affaire igaar har sat Humeur i Folkene, det var os, der begyndte.

Deres første Spørgsmaal kan jeg ikke besvare strax, min Captain er paa Vagt; som civil faaer De neppe Lov at komme ind uden videre Hvad Logis angaaer, da kan De boe ypperligt hos mig, min Bært har ladet hele sin Familie flytte paa Landet, de gode Sønderborgere yndede ikke de 24 Pd. Spidsgranater, der af en Fejltagelse kom herind i Byen i Onsdags. Min tro Mørkeberg er saa flink, at han magelig kan passe 4 Officerer op.

Vi arbejde voldsomt Dag og Nat paa Batterierne her paa Als, lægge nye an, saa at Als ikke er taget,

om Dybbøl ogsaa skulde falde. Jeg boer hos
 Degnen, Skrivemester Ahlmann, bag Kirken.

Deres
 S. Haagenjen.

Dette Brev modtog jeg Mandagmiddag den
 21de Marts 1864.

Frederiks Hospital, Torsdagmiddag
 den 24de Marts 1864.

Sa nu vil man have mig til at gjøre Kandidat-
 tjeneste herude, men de kunne skyde en hvid Binde
 efter mig nu. Du veed vel, de have truffet sig
 noget tilbage fra Frederiks; hvad det betyder, veed
 Ingen. Der er Intet skeet idag. Mogle tale om,
 at Alt skal rettes mod Dybbøl. Henri de la Rivière,
 som var med i Stormen paa Malakofftaarnet, og
 som paastaer, at Franskmændene egentlig først der
 ved Todtlebens Forsvar have lært, hvad en Belejring
 vil sige, paastaer, at Dybbøl mindst maa kunne
 holde sig en tre Maaneder. Han siger, at vi have
 gjort den Fejl ved Dybbøl at lægge alle 10 Forter
 i lige Linie, saa de kunne flankeres, men at vi nu
 ere i Færd med at rette det og trække de yderste
 Skandsjer noget tilbage,¹⁾ saa de komme til at
 ligge i Bue. Saa kan man kun skyde paa een
 Skandsje ad Gangen. I modsat Fald vil den

¹⁾ Der maa hermed være ment den tilbagetrufne Linie
 A—B—C.

Kugle, der ikke rammer den første, ramme anden Standse osv.

Jeg maa være kommen til Sønderborg den 29de Marts om Eftermiddagen og være taget ind i Haagenfens Kvarter hos Skrivemester Ahlmann bag Kirken. Dagen efter har jeg faaet udstedt:

Opholdskort

paa 8 Dage for cand. E. Thsen, logerende hos Skrivemester Ahlmann.

Det kongel. Politikammer i Sønderborg,
den 30te Marts 1864.

Hilmar Finjen.

og ligeledes et andet 8 Dages Kort:

Overcommandoen tillader, at cand. polytechn. Thsen af Abhvn. bevæger sig uhindret paa det af Armeen besatte Terrain.

Hovedkvarter Sønderborg, den 30. 3. 1864.

Stjernholm,
Major og Stabschef.

Afleveres efter Benyttelsen i Hovedkvarteret
6te April 1864.

Denne sidste Befaling har jeg sandsynligvis ved en Forglemmelse været overhørig, ligesom Tilladelsen heller ikke er bleven fordret tilbage, da den endnu

ligger mellem mine gamle Papirer, men af nedestaaende Brev seer jeg, at jeg strax har benyttet den og søgt Haagen sen, som jeg allerede om Aftenen havde sendt Bud ud til i Skandsen for at melde min Ankomst.

Jeg husker endnu tydeligt, at, da jeg den næste Formiddag den 30te Marts besøgte ham og over Palisjadegravens Vindebro gik ind i Skandsen, blev jeg tilstalt af en gammel „Forglemmigej“, der mellem de andre Infanterister laa ude i Løbegraven bag Skandsen, og som spurgte mig om, hvad jeg vilde der, og om jeg vidste, at der vankede graa Urter (∴: Kugler). Jeg var virkelig saa naiv, at jeg ikke strax forstod ham, og at det varede et Øjeblik, inden jeg kunde svare, at naar han kunde fordøje de graa Urter, saa kunde jeg vel ogsaa.

Onsdag aften 30te Marts 1864,
bag Kirken hos Skrivemester Ahlmann.

Du faaer ikke noget meget langt Brev fra mig. Jeg var imorges ude i Skandsen Nr. 1 hos Haagen sen, da det varede mig for længe, inden hans Op pasjer kom tilbage. Jeg sender dig indlagt to Breve til Belysning af Situationen, det sidste blev sendt mig fra Haagen sen med en Ordonnants, mens jeg var paa Vejen til ham. Det laa her, da jeg kom tilbage.

Formiddagen gik med den Tur; det maa være ærgerligt at ligge der uden at kunne slyde eller uden at maatte slyde. Vi have jo nemlig fra først af

anlagt vor Stilling uden at tage Hensyn til Broagerland og til, at der kunde blive anlagt Flankebatterier der, saa Skandsen, der ligger nede i en Forsænkning, er meget udsat; tilmed er der ingen riflede Kanoner. Vi have foreløbig, saa vidt jeg veed, 1 riflet Kanon i Nr. 2, 2 i Nr. 4, 2 i Nr. 6 og 3 i Nr. 8, men du skal faae mere og bedre at vide af mig næste Gang. Jeg maa skynde mig med Brevet, ellers vil du ikke faae det Fredagmorgen, da jeg har dreven Eftermiddagen hen med at være ude til den anden Side, nemlig i Skandserne 9 og 10, hvor jeg kunde lige over til de preussiske Forposter. Jeg talte med en Captain . . . , han var Repræsentant for de kjedelige i Captains- og Majorsklassen. Han talte ikke om Andet end om „Slagtebænken“ og „Magdeborg“. Skandscommandeurerne, jeg talte med, vare flinke. Jeg aftalte med Haagensen Intet at foretage mig før imorgenaften, naar han blev afløst, saa gaae vi op sammen til Jonquières. Imorges var jegovre paa Carolinestolen; man vilde søge at kapre mig til Læge. Det var jo ret mægtigt, med 100 Rdl. i Ekviperingspenge og 55 Rdl. om Maanedes i Lønning foruden frit Kvarter, Oppasser og Cantinesoldat. Men jeg har da foreløbig betækket mig, skjøndt jeg ikke tvivler om, at jeg jo vel nok kunde blive Underlæge. Det vilde dog være for latterligt at løbe fra Frederiks Hospital, hvor jeg ikke troer, jeg kan gjøre Fyldest, for saa at komme her over og prostituere mig. Efter

en afflaaet Storm skal jeg hjælpe dem at forbinde
 jaameget de ønske, saalænge vil jeg have Fred. Jeg
 har ligget inat paa en sand Procrustes'sofa hos
 Degnen, men ellers havde jeg det godt, idet jeg
 plyndrede 3 Tepper hos Lieutenant Ancker (Standse-
 commandeuuren fra Nr. 2). Han har Afløsning, men
 som Commandeur for Kirkebatteriet boer han ogsaa
 hos Degnen, men paa den anden Side Gangen. Nu
 skal jeg hen og have lidt at spise, for jeg har Intet
 faaet siden imorges — — — — —

Det var forøvrigt ret livligt og fornøjeligt de
 første Dage i Sønderborg; man var jo endnu den-
 gang overbevist om, at Preussernes Recognoscering
 den 28de ganske sikkert var et Stormangreb, som
 med stor Bravour fra vor Side var slaaet tilbage,
 og hvori man jo ogsaa til en vis Grad havde Ret.
 — Jeg husker endnu et Selskab hos Justitsraad,
 Byfoged (nuværende Landshovding paa Island)
 Finzen, og jeg seer ogsaa af et Visitkort fra da-
 værende Underlæge Emil Arendrup, der senere
 som Læge i saa høj Grad udmærkede sig under Paris's
 Belejring 1870, at jeg i de første Dage har levet
 en Del med mine Kammerater og Venner blandt
 Lægerne, ligesom det ogsaa maa have været i de Dage,
 at jeg besøgte Jernstøber Petersen's paa Sønderborg
 Ladegaard, hvor Grove¹⁾ og Gallenga²⁾ laa i

¹⁾ Correspondent for, nu Redacteur af „Dagbladet“.

²⁾ Correspondent for „Times“.

Indkvartering, en Familie, som jeg senere igjen har besøgt mange Aar efter, og som jeg nærer uskrømtet Agtelse for, bl. A. paa Grund af de store Offre, der fra dens Side er ydet den danske Sag paa Als i Krigsaarene.

Herr Constabel Eugen Ibsen.

Kjære Eugen!

I Anledning af B. Poulsens Afrejse indtage vi i Aften »en liten sup«, ved hvilken Deres Assi-
stance vilde være meget kjærkommen.

Mødestedet er hos Underlæge B. Poulsen straaes
over for Justitsraad Finßen.

1/4 64.

Deres

E. Arendrup.

Jeg var altfaa, som Overskriften til ovenstaaende Brev udviser, bleven efter mit Onske antagen som Constabel i Nr. 1. Da jeg allerede for en 17 Aar siden andetsteds, nemlig i en Skizze i „Fremtidens“ Nytaarsgave har givet en udførlig Beskrivelse af denne Skandjes Beliggenhed og Forsvarskraft, en Beskrivelse, som jeg veed er fuldstændig correct, da jeg i sin Tid confererede om den med tilstrækkelig Sagkyndige den Sag vedkommende, foretrækker jeg istedetfor med nogle Omskrivninger at gjentage mig selv, hellere efter indhentet Tilladelse at aftrykke det omtalte Sted. De derpaa følgende Breve ville saa rimeligvis give et tydeligt Billede af Livet i den

samt, i hvad Tempo Hjerteslagene sloge i Hjemmene under Dybbølskandsfjernes Beskydning. —

„Hvor underligt vemodigt at tænke tilbage paa den Følelse af hellig Grefrygt, hvormed man første Gang nærmede sig den sidste stærkt beskaarne Rest af Slesvigs Jord, at see Dybbølmølle og den hvide Røg fra Batterierne paa Broager, og hvor hurtigt svandt saa ikke det jomfruelige Indtryk under Tjenestens Møje og Hverdagslivets Syssler. Hvor levende staaer ikke endnu for Indbildningen hin første Indsejling i Hørup Hav med sit uvante Liv og Virksomhed, og Rejsen til Sønderborg, hvor man første Gang mødte Soldater, der kom fra virkelig Krig, trætte, tause, alvorlige efter en anstrengende 6 Dages Tjeneste i Stillingen. Hvormangen en Gjentjendelse og hvormangt et Tilraab. Og saa Brøvlet i Sønderborg med at finde sig tilrette og de tjenstlige Præsentationer for Autoriteterne og Indtegningen hos Oberst Bahl som Menig. Hans Kvarter saae jeg næste Gang, jeg kom til Sønderborg, taget i Besiddelse af Captain Hertel, næste Gang boede jeg der, og tilsidst havde Brandfolkene forsøgt at indrette sig der saa bekvemt som muligt. Saaledes sank under Bombardementet efterhaanden Kvartererne i Bærdi.

Jeg kom da ud i Nr. 1 til min flinke Skandscommandeur, Lieutenant Haagen sen. Stemningen var noget trykket. Om Dagen var nu kun Artillerie-

risterne tilstede i Skandsen, og alligevel havde Preusserne den foregaaende Aften, idet de begyndte at indskyde sig, dræbt to Mand, to af de Flinkeste, som netop havde været i Begreb med at bringe lidt frejdigere Sind tilstede ved at stille sig i Spidsen for en større Sangøvelse. Det var som sagt to af de Braveſte af hele Besætningen, to af dem, der meest havde hjulpen til at holde Humeuret oppe, og dette kunde ogsaa nok i Virkeligheden behøves, da man nu paa anden Uge kun havde skudt et Par ganske enkelte Skud fra Skandsen og Overcommandoen aldrig fandt for godt at bringe lidt Liv i Tingene ved et eller andet raskt Udfald, som det jo dog senere har vist sig, at vi mange Gange kunde have gjort med overlegen Styrke. Kort sagt, det var allerede nu, efter alt hvad man hørte og saae, tydeligt, at vi nu kun laae der for at lade os beskyde og forøvrigt oppebie en eventuel Storm.

Fra de andre Skandsen blev der dog skudt endnu, men allerede for flere Dage siden var det højtidelig proklameret i de tydske Aviser, at Skandsen Nr. 1 ikke længer eksisterede for de preussiske Artillerister.

Og det var i Virkeligheden ogsaa for saavidt sandt, da denne Skandsen laae saa uhyggeligt, som nogen Skandsen nogensinde har ligget. Dybbøllbakke skraanede her saa stærkt ned mod Bemmingbund, at vi vare fuldstændig oversete fra Broager, og Nr. 1 laa som et aabent Bæglemaal, hvor de fjendtlige

Batterier paa den anden Side kunde skyde lige ned i Bunden af Værket.

Flankeilden havde allerede medtaget Standsjerne bethdeligt. Og saa ringe var i Virkeligheden ogsaa Dækningen, at naar man bestjød os i Flanken fra de yderste Batterier paa Broager — fra Gammelmark og Teglværket — gif Granaterne bagind om Hjørnet af Traverserne¹⁾ op i selve Kanonplacementerne.

Tillige laae Broager og Preussernes første Parallel saa langt fra os, at vi i Nr. 1, hvor vi ikke havde riflet Skyts, aldeles ikke kunde naae dem, hvorfor ogsaa Skydningen havde været indstillet siden den 20de, og efterhaanden som Preusserne nu rykkede nærmere, ødelagde de de Kanoner, som vi skulde have brugt imod dem paa nært Hold. Naar en Granat rigtig forsvarlig ramte en Kanon, f. Ex. fra Siden, saa kunde man undertiden see den gaae midt over og paa den mest bramfri Maade af Verden reducere sig til Pistollængde, eller de revnede og bleve ubrugelige, og jeg mindes endnu med Bemod en herlig 36=pundiger, som vi den første Nat, jeg var i Standsjen, i al Højtidelighed begravede 4 Fod under Jordsmonnet.

Det var nu allerede tydeligt, hvor livligt det vilde blive, efterhaanden som Parallelerne rykkede nærmere og Frontilden og altsaa med den Kryds-

¹⁾ Tvervoldene.

ilden begyndte. Der er alene fra Broager under Belejringen bleven affyret omtrent en 15—16000 Skud i Flanken paa os, og i Skandsen Nr. 1 f. Ex., der senere foruden fra Broager beskjødes med Krydsild fra Dybbøllund, Bøffelkobbøl og Parallelerne, er der, skjøndt den vel ikke indtog større Fladerum end omtrent f. Ex. de smaa Gaarde, der sees fra Gaden bag Gitterportene paa Frederiks Hospital, ind i og paa Skandsen uden Dverdrivelse enkelte Dage falden godt og vel en 500 Granater, hvoraf 3—4 undertiden exploderede samtidig. Naar hertil nu lægges, at Dybbølstillingen i sin Helhed kun var en stærk Feltbefæstning, men uden nogetsomhelst Ly for Befæstningen undtagen de korte Minegallerier, hvormed vi i Nr. 1 og Nr. 2 gik ind i Bolden i Slutningen af Belejringen og de murede Krudtmagaziner, der fandtes i alle Skandserne undtagen Nr. 5 og 7, at man i Skandserne foruden af Granaterne stadig var udsat for at saares af Splinter fra Lavetter, Rapporter, Blokhuset og Palisjadeporten, at Blokhusene undertiden bleve skudte i Brand, hvorved de indskudte og ikke sprungne Granater exploderede, at Mangel paa Personale og tildels ogsaa Materiel, som ogsaa Terrainforholdene, forhindrede os fra at anlægge stadig nye befæstede Linier bagved de ældre ødelagte, saa staaer det 10 Ugers lange og sejge Forsvar som et af de saa hæderlige Minder fra Krigen 1864.

Skandsjen Nr. 1 havde givet Livstegn fra sig den 28de, hvilket Preusserne toge meget unaadigt op og nu til Gjengjæld overhagtede os efter bedste Evne. Hvordan Stillingen var og hvordan Stemningen maatte være, er omtalt. Hvor ønskede vi dog, at Preusserne maatte storme, medens vi endnu havde et Par uskadede Kanoner tilbage.

Infanteriet, der for vort Bedkommende bestod af et Halvcompagni, rykkede hver Aften, naar Mørket faldt paa, ind i Skandsjen for atter ved Daggrøn at trække sig tilbage og søge den størst mulige Dækning i Terrainet bagved. Da vi ikke skjode, havde vi Ordre til om Dagen at blendere Skydeskaarene med Sandsække og trække Kanonerne bagved Merlonerne¹⁾ eller henved Traverserne for dog at beskytte dem saa meget som muligt. Om Natten gjordes saa igjen Altting klart. Hver Nat kom Arbejdscommandoen for at udbedre Skandsjen saa vidt gjorligt, hjælpe paa Palisaderne, forstærke Traverserne, bringe mere Jord paa Krudtmagazinet, hvis Betonmur ved Indgangen havde flaaet en Revne".²⁾

¹⁾ Det Stykke af Brystværnet, der ligger mellem Skydeskaarene.

²⁾ Og her maa fremfor Alt nævnes den tappre og uforfærdede Ingenieurlieutenant Otto Larsen, under hvis utrættelige Opsyn Skandsjerne I—III i lang Tid hver Nat rejste sig lige kampdygtige efter Dagens Molest. Altid hjælpsom og imødekommende, uførtroden og utrættelig, vil han af de Mange, der have seet ham ved hans farefulde Gjerning, altid mindes med Højagtelse. Den

Efter denne foreløbige Presentation af Skandsen vender jeg atter tilbage til Uddrag af Brevene, da disse give mere ligesom Djeblikkets Indtryk, man bliver ligesom mere nærværende, omend med lidt Bidtløstigheder og Gjentagelser.

Rønhave, Søndageftermiddag 3die April.

Skaar under Bombardementet (af Sønderborg) sad jeg og rodede hele Feltposten igjennem for at finde Brev fra dig, men det lykkedes ikke. Jeg begyndte et Brev til Fru H . . . , men det blev saa langt, at jeg ikke fik Tid til at skrive til andre. Jeg har sendt det til Enkedronningen, som jeg har bedet sende det videre. Tak for Muffediser og Brysbug,

17de April var han ude i Stillingen for at tage et Kort op over, hvorvidt de fjendtlige Arbejder vare fremskredne. Det var den Dag, Blokhuset i Nr. II blev skudt i Brand. Krudtmagasinet var truet, de fjendtlige Granater, der vare skudte ind i Blokhuset uden at explodere, sprang nu lystigt om Dreene paa Besætningen, Fjenden forstærkede sin Ild, men kun betænkende sig et Minut, om ikke hele Skandsen i samme Djeblik vilde ryge i Luften, styndte han sig ind og hjalp den ligesaa tappre Lieutenant Ancker, der som en brav Skandsesecommandeur, støttende sig til sin Sabel, havde stillet sig hen mellem det brændende Blokhus og Krudtmagasinet og saaledes tilligemed nogle enkelte Frivillige endnu befandt sig i Skandsen, at fordæmme Indgangen til Magazinet med Sandsække. Til Raabene „Broager dæk“, „Skov dæk“ osv. havde man allerede længe været vant; den Dag lavede man i Nr. II den Wit, at nu kunde man ogsaa raabe „Blokhus dæk“.

(„Fr. R.“)

de gjøre udmærket Nytte. Jeg har skrevet ind til Carl Lange¹), at han skal sende mig en Regnkappe og nogle Uldtrøjer. Hvordan det nu bliver, naar Sønderborg er brændt ned, veed jeg ikke. Jeg skal dog, naar jeg kjører der igjennem i Eftermiddag, lige ind til Skrivemesteren, om mine Skjorter ere brændte. Jeg faaer naturligvis ingen Uniform idag i al den Støj og Forvirring. Naar nu blot Preussjerne ville storme igjen, inden vi have faaet for mange Kanoner demonterede. Hvad tykkes du om den lille Kævesjag mellem Nr. 1, 2 og 3 og de tilbagetrukne Værker? Naar saa Rolf Krake faaer lagt sig udenfor og vi i de ydre Skandsjer vendt vore Kanoner. Blot vi kunne være færdige i rette Tid.

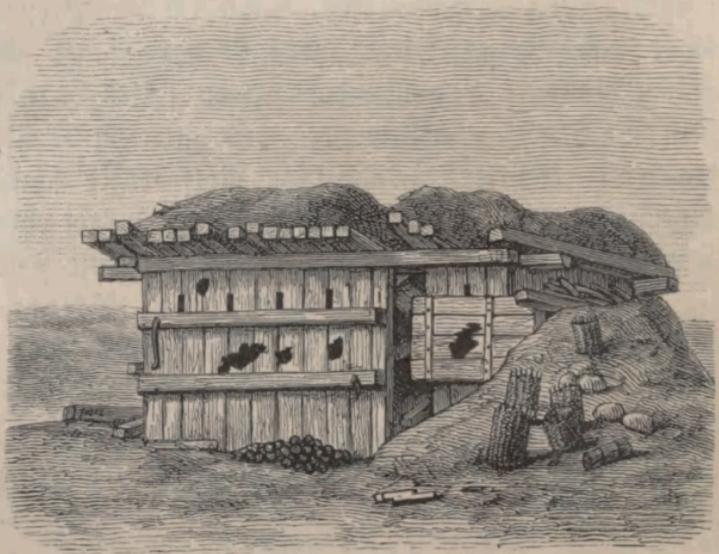
Forleden var jeg fra Gerlach til Stjernholm, til Fonquières, til Bahl, igjen til Fonquières, til Elben, til Sief og saa til Ronhave. Gerlach talte med mig i en stiv Klokketime, bl. A. raadede han mig til ikke al for megen blind Forvoenhed. — — —

Skandsen Nr. 1 Tirsdageftermiddag Kl. 6,
den 5te April 1864.

Dit Brev af Onsdag den 30te kom til mig for nogle Timer siden heroppe paa Skandsen, og jeg læste det under stadig „Broager dæk“ og „Skov dæk“ (Bøffelkobbelskov), hvor man under Krydsilden

¹) Nuværende Docent i pathol. Anatomi ved Universitetet.

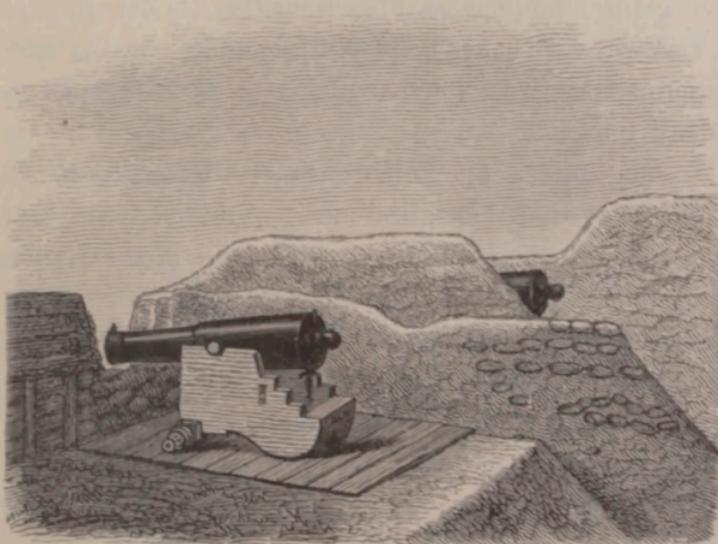
maa snart til den ene og snart til den anden Side. I Brevet til Plejemødrene had jeg dem være meget discret med Hensyn til Indholdet, saa jeg ikke kommer for nogen Krigsret. Og nu med Hensyn til dine Spørgsmaal. Aviser faaer jeg, naar jeg kommer til Rønhave. Jeg er nu 3 Dage i Skandsen

Blockhuset.

og 3 Dage paa Rønhave, og jeg følger foreløbig med Haagenjen. Jeg gaaer herude aldeles civil, og jeg vil imorgen, naar jeg gjør Visit hos Fonquières, bede, om jeg maa blive ved dermed, da jeg troer, jeg saaledes har ganske anderledes Indvirkning paa og Commando over Folkene. Som nu, troer jeg, jeg er Haagenjen en meget god Hjælp. Gerlach

vilde egentlig have havt mig paa Skandsen Nr. 2, som skyder, og hvor jeg lettere kunde udmærke mig; men jeg troer nok, jeg gjør mere Nytte her ved at holde Mod i Folkene. Saalænge man kan staae og skyde, tænker man ikke paa Faren. Her er forresten forholdsvis meget lidt Fare, naar man ikke er for

Kanonnen Nr. 2.

letfjindig. Derfor er det ogsaa heldigt, at der er flere tilstede, der koldblodig kan gjenne Folkene til de respective Sider og sætte Mod i dem, naar der En ved Uheld bliver skudt. Siden Bestyrdningen ere vore Skandser blevne stærkere end fra Begyndelsen, da Fjenden ved sine Skud har givet os mangen en Underretning. Jeg sender dig en noget leret Teg-

ning af Blokhuset (det er allerede i de to Dage bleven skudt endnu mere sammen) og af min Kanon (paa Skandsen Kanonen Nr. 2), en 36-pundig Kuglekanon, som idag fik et saadant Skud fra Broager, at den revnede paa Stødbunden og altsaa for Djeblikket er ubrugelig. Igaarastes fik Kaperten nogle fæle Skrammer og en Mand, som vanvittig vilde redde sin Madpose og blev staaende, da der raabtes „Dæk fra Broager“, blev skudt, idet en Granatstump, der ricochetterede, slængede ham det halve Bryst bort.

Jeg bliver af Folkene anseet som lidt af en Officer og har det glimrende. Om Natten sover jeg, forsaavidt Tjenden vil lade os i Ro, i Krudtmagazinet, da alt Andet er skudt bort. Den første Nat bleve vi vækkede to Gange ved Skydning i Kjæden og haabede Storm. Om Natten kan det nok gaae an, at Skandscommandeuren sover lidt engang imellem, naar han blot har Støvler paa, da Skandsen saa er fuld af Infanteri til at holde Vagt. Om Dagen trækker derimod Infanteriet ud siden Historien med Ernst Bruhn. Tydskerne fyre forøvrigt paa en aldeles urimelig Maade; vi have Fred saagodtsom hele Natten, saa vi have Tid til at gjøre istand, hvad de have ødelagt om Dagen. De hagle os kun igjennem fra Morgen til Aften, istedetfor altid, men deres Bagladekanoner kunne vel ikke taale en saa vedholdende Skyden. Men ogsaa vi bære os underligt ad. Hele Natten og lige til

idag Eftermiddag Kl. to havde vi Fred, og Haagen-
 sen og jeg gik og talte om, hvad det dog kunde
 være, om det mulig var det engelske Parlament, der
 igjen var kommen sammen, og om der var sendt
 Noter fra England eller lignende, men saa begyndte
 de igjen Kl. to. Taften fik vi at vide, at der havde
 været Vaabensstilstand, for at Beboerne af Sønder-
 borg kunde rydde deres Tøj. Hvad havde dog været
 rimeligere, end at Overcommandoen, eller hvem det
 nu paahvilede, havde underrettet ogsaa Skandse-
 commandeuren i vor Skandse, skjøndt den ikke skyder,
 om den lange Vaabenhvile, saa kunde vi maaske i
 den Tid have faaet lavet et bombefast Galleri ind
 under Brystværnnet, det vi trænge frygteligt til. Ja,
 nu har jeg ikke mere Papir, du maa bære over med
 Brevet, som er skreven under en Del Snakken efter
 en herlig „Naturalflest“, hvortil vi havde faaet
 hentet Løg, Kartofler og Ol inde i Sønderborg.
 Da Folkene vare nede ved Vandet hos „Kromanden“
 for at stege, sendte de fra Broager 3 Granater efter
 dem. Det er lidt survet at skyde med Granater efter
 3 Mand alene. — —

Kjære Kone!¹⁾ Jeg sender dig herved det For-
 langte og haaber, at det maa være til din Tilfreds-
 hed. Regnskappen koster 12 Rdl.; han vilde først
 have givet mig en til 20, men jeg syntes den anden

¹⁾ o: mig, E. J.

var god nok til at spolere i en Skandse; lige stærke vare de vist omtrent.

Alt er iøvrigt ved det Gamle, kun har jeg daarlige Djne og kan derfor kun skrive ganske kort. Alle hilse og ikke mindst Madam Frørup.

Skriv endelig snart igjen, helst lidt mindre om Underbuget og mere om dig selv. Levvel, hvortil hører ej at exponere sig formeget for Spidsgranater.

Hils Oldenburg¹⁾ og andre Venner.

Din C. Lange.

D. 5te April 1864.

S. T. Hrr. Eugen Ibsen.

Fiskebæksgaarden Kl. 1, Ratten mellem Lørdag
og Søndag, 10de April 1864.

Nu sover Bonden og hans Familie paa den ene Side og Soldaterne paa den anden, efterat vi med Emil Bruun²⁾ og frivillig finsk Lieutenant Samad har været nede paa Batteriet for at skyde Batterup og Ragebøl i Brand. Det lykkedes inat ikke saa godt som igaar, fordi det har været tyk Taage hele Dagen, mens Kanonen skulde indstilles, men maaske Træffet hjælper engang inat under den fortsatte Skydning. Inat skriver jeg et andet catholsk Brev til Plejemødrene. Saalænge vi beholde nogle Kanoner tilbage, er jeg ikke bange, saa skal Kardætterne nok rydde op mellem Preussjerne, men hvis Broager=

¹⁾ Nu Politimester i Odense.

²⁾ Lieutenant, saaret i Krigen 18de April, nu †.

batterierne, som kunne skyde næsten lige bag ind i Skandsen, demontere os for mange Kanoner (i vor Skands iforgaars 3 af 6 foruden een, der var ødelagt af Frontilden; saaledes at vi kun havde to 24-pundige Granatkanoner tilbage), saa frygter jeg meget for Dybbøl.

Søndagmiddag, 10de April.

Jeg var inviteret til Ronhaves Kjødgryder idag, men jeg foretrækker at blive herhjemme hos Haagen-
sen. Bondens Datter har lovet os Boghvedegrød og Æggekage.

Din korte Brystdug har jeg foræret Pingel¹⁾.
Dine Bind og dit Charpi ere komne til Nytte til

1) Henrik Pingel, en af mine kjæreste Ungdomsvenner, sammen med hvem jeg bl. A. i sin Tid havde læst Chemi hos nuværende Prof. Segelcke, dengang Laboratoriums-assistent hos Conf. Forchhammer, meldte sig 1859 som Frivillig i den franske Fremmedlegion for paa den Maade at komme med til Italiens Befrielse.

„Da det jo synes, at vi ikke ville have den For-
nøjelse at see Dem før vor Afreise, der rimeligvis finder
Sted imorgen Aften Kl. 7, saa vil jeg bede Dem“ osv.

Den 22de Juni 1859.

Deres

Henrik Pingel,
vordende Frivillig i Hans
Majestæt Kejseren af Frank-
rigs Fremmedlegion.

Jeg mødte naturligvis ved Afreisen paa Jernbanen den næste Dag. Desværre var Freden sluttet i Villa-
franca, inden Pingel var naaet længere end ned i Frank-
rig, men han foragtede at lade sig reclamere tilbage af

en lille Flænge, jeg fik første Dag paa Standsen i
 venstre Haand.

sin Familie, hvilket vilde have været let, og gik til Algier, hvor han tjente to Aar i Fremmedlegionen, indtil hans Capitulation var udløben. Han avancerede der til Voltigeurcorporal. Han havde været en flink og frejdig, dygtig og determineret Soldat, og da han vilde rejse hjem, kaldte hans Oberst ham til sig, viste ham paa Styrkelisten, at af de forskjelligste Nationaliteter var den Oberst, den Captain osv. osv., og sagde til ham, at naar han kom hjem, vilde han ikke kunne finde sig i almindelige trange hjemlige Forhold; han vilde saa komme igen, men maatte da tjene sig op paany fra neden af. Obersten vilde raade ham til at blive. Pingel tog imidlertid hjem og læste til polytechnisk Examen, som han tog Januar 1864. Men allerede 1863 havde det paa Grund af hans varme og uforsvorne Sind været ham vanskeligt at holde sig hjemme. Han vilde med at hjælpe Polakkerne. „Det er noget at slaaes for.“ Jeg erindrer endnu, at vi tilbragte en hel Nat med at vandre om Hesten paa Kongens Nytorv, hvor jeg tiggede og bad ham om at lade være, da jeg syntes, Lapinskis Expedition var altfor usikker og eventyrlig. Til al Held var Lapinski ikke hjemme, da vi den næste Formiddag søgte ham i Høtel Phoenix, og Pingel fik Tid til at betænke sig.

1864 meldte Henrik Pingel sig ind i en Reserve-officersskole og gik med. Jeg mødte ham den første Aften, jeg kom tilbage fra Stillingen, paa Pontonbroen, hvor han som Foureer ventede paa sit Regiment, og hvor han med et algierst fremmedlegionairst Gjentjendelses „Arahou“ styrkede mig om Halsen.

Det vil senere blive nævnet, at han skulde have været Næstcommanderende i det B Fricorps, til hvilket Uniformerne — saavidt jeg husker — laae færdigt syede i London. I det Fricorps havde jeg dengang af-

I en Pakke mærket: Eugen Ibsens Breve afleveres ham efter min Død, fandt jeg bl. a. dette:

Fiskebæksgaarden ved Surlykkebatteriet,
den 11te April 64.

Deres Majestæt!

Naar jeg nu igjen optræder som Correspondent, saa, omend mine Breve ere skrevne i en vis Skyndsomhed og altsaa i enhver Henseende mangle finere Udfilning, maa jeg nu, da jeg, hvad jeg uden Pral tør paastaae, ret hæderlig har bestaaet min Ilddaab, ansees for idetmindste i dog een Henseende at have noget fremfor de almindelige Bladreferenter, der i deres magelige Stue i Nærheden af Hovedkvarteret gaae paa Tagt efter Alt, som nogenlunde lader sig presentere i en piquant Sauce eller maaske endog som — sørgelig Ihukommelse — kom herover med Tornister paa Ryggen for som en anden William Rusjel at følge Felttoget, men ilksomt skyndte sig tilbage, saasnart den første Granat sprang i Sønderborg den

Jeg har allerede introduceret Deres Majestæt paa Skandsen Nr. 1. Hvis Tjenden tillader det, søger man at faae lidt Søvn om Natten. Da jeg regnes blandt Honoratiores, inviteres jeg af min

talt med ham at gaae med, ligeledes skulde Fyrstipper J. P. Larsen have været med.

Pingel fandt Heltedøden ved Arnkiølsøre under Preussernes Overgang til Als.

brave Lieutenant til at ligge i Krudtmagazinet. Imellem Ladningskasserne og Granaterne findes paa Gulvet et Rum, der vel er 6 Alen langt og 2 Alen bredt. I denne Gang ligger saa Lieutenanten og jeg øverst og ved vore Fødder, saaledes at vi sparke dem i Hovedet, to Corporaler og vor Oppasser. Hvor man dog let kan slaae af i Fordringer paa Comfort. Et Betongulv til Seng med et Par Haardækkener, der hver Gang de rystes, bringe En til at nyse af gammelt Krudtstov og findelt Ler, der trampes ind med Fjidsstøvlerne, det ansees for Herrefærd. Imod al Krigsbrug beordres Mørkeberg (Oppasseren) til at trække Støvlerne af, komme med Morgenstoene og pakke os ind i Haardækkenerne, og saa sover man (saa godt man kan) de Retfærdiges Søn, hvis ikke et tordnende „Op alle Mand, Fjenden stormer, der lyder Skud i Rjæden, op“, bringer En i en Fart paa Benene. Man kommer — det skete hveranden Nat de 5, jeg første Gang laa i Skandsen — op til Kanonerne, som staae ladte med Kardætsker. Jo, Alt er i Orden og rede til at modtage ham. „Ja, bare det vil gaae løs, blot han vil storme“, lyder det rundtom. Nu er ogsaa Skandsen fuld af Infanteri ($\frac{1}{2}$ Compagni), som om Dagen træffes ud. — Preussjerne ere nemlig saa naive i Reglen at lade os i Fred om Natten. Man lytter til Skuddene i Rjæden. Spidskuglerne summe som en Masse Sphyluer ind i Skandsen om Dreene og over Hovedet paa En, men Granatlyden

har gjort En ganske ufølsom for saa smaa Projectiler. Eller man er ude at tale med Ingenieur-officeren, som med sit Arbejdsmandskab udbedrer Skaden; man viser ham, hvor Skandsen har lidt meest, hvad Forandringer og Forbedringer man kunde ønske udført, saaledes i de sidste Dage et bombefrit Galleri ind under Volden og Traverserne for dog at skaffe nogenlunde Dækning for Mandskabet, naar de som sidst Kongens Fødselsdag skyde paa os fra 4 forstjellige Batterier, og Granaterne regne ind undertiden 5 ad Gangen — jeg antager, at der den Dag faldt en 500 Granater ind i og paa Skandsen. Det er i det Hele et underligt naturligt Køre i Modsetning til Roen om Dagen — idetmindste i vor Skandse, da vi ikke skyde, fordi vore Kanoner ikke kunne række de fjendtlige Batterier, som ligge i en Afstand af 4300 og 4100 Alen. Det er Batterier fra Broager, foran Dybbøllund og fra Bøffelskobbøl tilligemed den sidste Dag, den 7de, et Feltbatteri. Den 8de og den 10de standsede Ilden næsten fra alle vore Skandses, fordi det under en saadan Overhagling bliver umuligt at betjene Kanonerne. Nu er det ikke længer alene Nr. 1 og Nr. 2, der blive regalerede, men siden Frontilden er begyndt over hele Linien, er Fornøjelsen omtrent ens. Vor Ulykke har været Broagerbatterierne. Da Armeen kom herop efter Retraiten, mente endnu gamle, erfarne Officerer, at Skudsikkerheden paa saa lang Afstand maatte være overmaade ringe: af 1000 Skud

vilde, naar 100 traf Skandsen, de andre træffe udenfor. Dette har sørgeligt viist sig at være modsat. Preusserne, som med største Sikkerhed skyde Sønderborg i Brand paa en Afstand af en 7—8000 Alen, træffe meget nøjagtigt Skandsen og pløje den med Granater fra Ende til anden. De kunne fra Broager skyde næsten lige bag ind i Nr. 1, om Hjørnet paa alle Traverserne, saa den sde om Aftenen havde vi af 6 Kanoner faaet demonteret i Alt de 4. De skulle dog nu igjen være blevne erstattede, hører jeg. Kunne vi beholde vore Kanoner og modtage Fjenden med Kardætsker, saa frygter jeg ikke saameget en Storm, i modsat Fald kan Dybbøl ikke holdes, og saa begynder paa samme Maade Kampen paa langt Hold mod Als. Det gjælder da igjen der at grave sine Kanoner (hele Alshundstykt over) ned i Jorden, skyde en Gang imellem til Afveyling, men forøvrigt gjemme sine Kardætsker til hver Gang en Broslagning skal forsøges. Gid vi havde taget Broagerland med ind i vort Forsvar, det behøvede vel ikke derfor netop at være bleven et andet langstrakt Dannevirke.

— Maa jeg presentere Deres Majestæt min Skandscommandeur, den lille, tappre Lieutenant Haagen sen. Han seer som de andre Skandscommandeurer ikke aldeles lieutenantsmæssig ud, i al Fald ikke gallaagtig. Deres Majestæt vil maaske endogsaa træffe ham i Træsko og en Jaarestinds-pels, i den Uniform fandt Souschefen Major Rosen

ham forleden Nat, da han inspicerede Skandsen. Vi blive ellers i det hele taget ikke meget foruroligede, om Dagen under Granatregnen aldrig af Andre end Major Jonquières, der vandrer fra Skandsje til Skandsje, seer sine Kanoner efter og kjæler for dem. Major Schreiber, som havde været inde i Sønderborg, sagde, at igaar var Jonquières' Kappe ganske gjennemhullet af Granater. Han er en ren Ildhund og vor dygtigste Artillerist. Skulde han blive skudt, vil Danmark lide et uerstatteligt Tab¹⁾. Eller Deres

1) „Major Jonquières var den Ene af de højere Officerer, der nogeninde saae til os i Nr. 1, naar undtages en enkelt Nat Major Rosen. Til Gjengjæld saae vi ogsaa Major Jonquières saagodtsom hver Dag. Og Ingen, der ikke selv har været tilstede, vil kunne gjøre sig et Begreb om den gavnlige og vækkende Indflydelse, et saadant Besøg havde. Hvem kunde undlade at beundre denne Mand, der var Ridder Tomme for Tommie, human i sin Dom og human i sin Tænken, ligesaa rolig og koldblodig i den værste Kuglereg, som om det havde været hjemme i hans egen Dagligstue. Jeg seer ham endnu staaende uden Dækning og kradsende Malingen af en Kanon for at see, hvor dybt Revnen gaaer, en sand Ildhund, der venlig leer til os andre, naar vi dukke os, og siger, at han vilde gjøre det Samme, hvis han ikke allerede længe havde været tunghør; jeg seer hans Frække reven i Stykker af Granatstumper og han ikke tage det paa anden Maade, end at han er kjed af, at Turen nu er kommen til hans bedste og nyeste Uniform. Vi vide i Skandsen, at saalænge han er med os, vil der blive gjort Alt, hvad samvittighedsfuld og omsigtig Beregning, en kold og klar Forstand og dygtige og alsidige Kundskaber formaae. Hvorfor skulle vi da frygte, hans Puls slaaer rolig og

Majestæt vil maaske en Nat træffe os holdende et lille gemytligt Gilde i den Gang, der leder ind til Krudtmagazinet, hvor Granaterne temperes. Der vilde Deres Majestæt forleden Nat have truffet Lieutenant Ancker fra Nr. 2, Haagen sen og mig ved et Glas Toddy og — hvad der er aldeles utiladeligt saa nær Krudtmagazinet — hver af de to Skandscommandeurer med en Cigar. Ancker var kommen ned fra Nr. 2, fortalte om, hvordan han var benet ud af Lazarettet for at see Linien efter. Ved en af Skandserne traf Ordonnantserne ham: „Han skulde øjeblikkelig møde i Generalcommandoen“, en anden: „Han skulde øjeblikkelig møde i Artilleri-commandoen“, en tredie: „Han skulde øjeblikkelig møde hos sin Captain“. Stiden og tilføjet, som han var, besluttede han sig til at møde hos Gerlach, hvor han traf Kongen og fik sit Ridderkors. Han er en modig og koldblodig Mand; i mange Henseender afhænger det dog af et rent Tilfælde, om man faaer Lejlighed til at udmærke sig. Alle Skandscommandeurerne, hvoraaf de Fleste ved et Træf ere polytechniske Candidater eller Studerende — og af første Hold Reservartilleriofficerer, have viist sig flinke, nogle endog ualmindelig behjertede¹⁾.

uforsærdet, han frygter ikke for at dele de daglige Farer med os, skulle vi da et eneste Øjeblik tage i Betænkning at gjøre vor Pligt?“ („Fr. R.“)

¹⁾ F. G. „slesvigiske Petersen“ o: nu Overlærer (A. C. Petersen) ved Roskilde Kathedralskole, R. af D., der var

Paa Grund af Sygdom og Saar ere i den sidste Tid nogle Pladsjer blevne erstattede ved et Par Linieartilleriofficerer. — — —

Er saa Ilden i Rjæden standset, Hurraerne døde hen og har man forøvrigt ikke mere eller andet at tage vare, kryber man igjen ned i Krudtmagazinet, tager en Pris Stov og synes at Haagensens Faare-skindspels er garvet paa en meget ildestinkende Maade,

den tappre Skandscommandeur i Nr. 4 fra 7de Februar til 7de April, da han, som det i Tabslisterne kaldes, blev „mindre haardt“ saaret af Stumperne af en exploderende Granat. Da der den 20de Marts kom Melding op til ham, at Anker var bleven let saaret af en Jordklump, løb han, efterat have overgivet sin egen Commando til Korporal Ruppel ned til Skandsen Nr. 2 og overtog Ankers Commando, da Nr. 2 paa det Tidspunkt netop blev stærkt. bestudt fra Broager. Han kom saa senere atter den 22de Marts tilbage til Nr. 4, fordi han nødig vilde forlade sine Folk, som han saa længe havde arbejdet sammen med. Egentlig Afløsning fra Skandsen havde Petersen kun fra 22de Marts om Aftenen til 1ste April Eftermiddag,

og

C. Castenschiold, nu Godsejer til Borreby, R. af D., der afløste Petersen i Skandsen Nr. 2 og havde Commando der den 22de, 23de og 24de Marts, hvorefter han alternerede med Anker. Han var ligesom Petersen en ualmindelig dygtig og tapper Skandscommandeur. Den 18de April havde han Commando over 4 Kanoner i det nordre Brohoved og efter Retraiten til Als stod han som Reserve i Kirkebatteriet, hvor han efter Tabslisterne blev „mindre haardt“ saaret af en Granatstump i venstre Underarm.

men snart dysjes man hen af en meget højroftet og ensformig Snorken, der minder En om, at det er bedst at tage Sønnen, medens man kan faae den. Saa begynder Dagen igjen. Mørkeberg commanderes ud, inden Granatregnen bliver altfor livlig. Han skal ned til „Kromanden“ : den Menige, som bestyrer Kogestedet, og vender tilbage med lidt varm Thee eller Kaffe, enten med eller uden Sukker alt efter som man har det, og som man drikker af en Kop eller et Glas, som Mørkeberg i Forvejen paa det Videnskabeligste har poleret med sit Kommetorflæde. Der bringes atter den uundgaaelige Uro i Haardækkenerne og Lieutenanten og jeg vandre ned til Bemmingbund for om muligt at faae os vadsfede en Smule, hvor i de sidste Dage dog mit Toilette var meget ufuldstændigt paa Grund af en lille Flænge i venstre Haand, der forøvrigt nu næsten er lægt. Paa Tilbagevejen seer man ind til Infanteriofficeren i Løbegraven, da Compagniet nu er trukken ud af Standsen for at søge den nødvendige Dækning; man seer om det gode Raad, man gav Aftenen iforvejen om at grave sig yderligere ned i Jorden, er bleven fulgt og opdager i Regelen til sin store Sorg, at Infanteriet er forsjømmeligt i saa Henseende, at hver Afløsning, som kun har eet Døgn at blive, hellere lader Fem være lige og mener, at Turen vel ikke kommer til dem den Gang, saa Løbegraven er ikke bleven mere end den ene Fod ned i Jorden med lidt opkastet Ler foran. Den 8de

havde jeg dog den Glæde, at en Captain A
 havde fulgt Raadet og ladet sine Folk grave hele
 Natten. Den Dag haglede det som omtalt med
 Granater, saa han var forresten ogsaa selv ret glad
 over sine Traverser. Man viser, hvor de farligste
 Steder er og hvor Granaterne pleje at slaae ned,
 naar de gaae over Skandsen, men ikke altid følges
 Ens Raad. Anker fortalte forleden Nat, at den
 Dag X og Y bleve skudte, havde han to Gange
 raabt ned til de 5 Officerer, at de maatte ikke sidde
 der. „De maa F— t— mig ikke sidde der“. Men
 de loe ad ham og toge deres Madkurv frem. Saa
 kom der en Granat, der tog Hovedet af den Ene og
 Underlivet af den Anden. Ligesaa raast og uforsærdet
 man skal være, naar det gjælder, ligesaa sikkert har
 man ogsaa om muligt at spare sit Liv til den Tid.
 Saa gaar man ind i sin Skandse og op til Folkene.
 Jeg har faaet Lov af Jonquières til at gaae aldeles
 civil derude. Deres Majestæt vil træffe mig i
 Fjdtstøvler, en gammel Vinterfrakke, som Preusserne
 paa den mest utilladelige Maade have tilladt sig at
 give en Rist over højre Skulder og en lille foret
 polst Hue. Jeg er overbevist om, at jeg gjør mest
 Nytte paa den Maade. Naar Folkene see, der
 kommer et Menneske frivillig over til dem, saa synes
 de, det dog ikke maa være saa galt og saa forstummer
 al misfornøjet Tale om „Slagtebænk“ osv. Hvis
 jeg mødte i Constabeluniform, saa vilde Forstjellen
 snart være glemt. Saalænge den bevares, ansees

jeg ogsaa meget mere som et Slags Lieutenant, der kan hjælpe paa tusinde Maader. Jeg veed, jeg med fuld Ret kan paastaae, jeg gjør Nytte, ikke alene ved den moralske Støtte, det er for en Skandscommandeur at have en Fevnbyrdig, han kan tale med, men ogsaa i mange Retninger for Folkene, da naturligvis Skandscommandeuren ikke kan være alle Steder paa engang, hvor flink saa ogsaa min lille Lieutenant er. Saa er man Nr. 1 ved en Kanon, saa hjælper man en Saaret, saa læser man Aviser højt for Folkene, saa taler man med dem om, hvor vigtigt det er at holde Skandsen, omogsaar det er noget kjedeligt kun at lade sig styde paa, eller man giver de mest Misfornøjede Vink om at afholde sig fra at sætte Stemningen ned, saa synger man for dem og danser for dem osv. osv. Jeg er kommen til det Resultat, at alle Tropper i den danske Armee (Holstenere og Syd-Slesvigere naturligvis undtagne) egentlig ere lige gode, naar de blot føres godt, men de fordrer og see gjerne — hvad jo er meget naturligt — at deres Førere dele hver Fare med dem og ikke putte sig i Sikkerhed, mens de udsætte Soldaten. 10de Regiment ansaaes efter den almindelige Mening her for daarlige Soldater umiddelbart før den 28de, saa førte Otto Baupell¹⁾ dem frem, nu høre de til Eliten.

1) Min Ven, Oberst D. Baupell, hvem jeg først personlig har lært at kjende mange Aar efter, at de ovenstaaende

Man befeer sin Skandsje, glæder sig over at Arbejdskolonnen har taget rask fat om Matten og at Skandsjen næsten er stærkere og bedre end den foregaaende Dag, man tager sin gode Riffert frem og undersøger, hvilke Batterier Tjenden mulig maatte have demasteret siden sidst, man viser Infanteristerne, der staae som Vagt, hvorfra Krydsilden kommer og nu gaaer det under et stadigt „dæk Broager“, „dæk Skoven“ fra den ene Dækning til den anden. Skildvagtten kan naturligvis tydeligt see Rogen, hver Gang et Skud fyres af og om Matten Glimtet og, da Batterierne styde paa saa stor Afstand, er der Tid nok til at dække sig, undtagen naar en enkelt Gang — saaledes nu de sidste Dage før Angrebet imorges —

Linier vare skrevne til Enkedronningen. Hans Navn vil altid mindes med uvisnelig Hæder i Danmarks Historie, da han som ung Adjutant hos Schleppegrell — efter dennes Død ved Dore-Stolk, hvor Alt var Forvirring — var den, der ved at give Henckel og senere de Meza de nødvendige Anvisninger og sende beroligende Meldinger til Hovedkvarteret saa væsentlig bidrog til Sejren ved Isted. Da hans Bestedenhed har forhindret ham i at nævne sit eget Navn i „Krigen 1848, 49, 50“ hvilket har havt til Følge, at det t. Ex. i flere senere Beretninger og Uddrag heller ikke nævnes, tør jeg maaske her komme hans Bestedenhed til Hjælp (see forøvrigt: „40 Fortællinger af Fædrelandets Historie“ af A. D. Jørgensen, 1882, Side 461; „det 3die flæsvigiske Felttog“, fortalt af Fr. Hammerich, 1851, Side 38 og ff.; „Den dansk-tydske Krig i Aarene 1848—50“, udgivet af Generalstaben, Side 599—610—626).

Preusserne tage ind at skyde paa og sende en 4—5 Granater ad Gangen ind i Skandsen. Da vi jo ikke skyde uden under en Storm, er der saa ingen Grund til at udsætte hver Mand for at blive skudt og Besætningen tyer saa ned dels til det underjordiske Galleri, hvor dog vor brave Sappeur blev saaret den 8de, da han vovede sig for langt frem efter en Bjælke, eller ned til Krudtmagazinet. Det har nogle Dage — for længere Tid siden¹⁾ — været Coutume at Folkene gif ud af Skandsen i Løbegravene bagved, men det har Haagen sen og jeg forpurret ved at gjøre dem opmærksomme paa, at der er sikkrere indenfor end udenfor og ved hyppigt at holde Mandtal. Det kan jo dog ikke gaae an, at Tjenden kan være i Skandsen, før Mandskabet kan faae Tid til at komme tilbage. I den Anledning krævede saa min flinke Lieutenant Styrkelister og fik Mandskabet inddelt i Hold. Snart Trudsler, snart gode Ord og om fornødent ud i Løbegravene og søge dem op, det var Midlet.

Man søger naturligvis paa alle mulige Maader at holde Humeuret oppe. I den sidste Tid have vi funden paa at samle Blyet af de mange store Spidsgranater, der sendes ind i Skandsen. Det samles i Sandsække for engang, naar vi have faaet en Deel, at sendes til Kjøbenhavn og sælges og Pengene uddeles mellem Skandsens Mandskab. Vi maa dog see at faae nogle af de Sernstumper betalte, som man i saa

1) Jonquières havde idetmindste een Gang funden Skandsen tom.

rigelig Mængde sender ind til os. Her i Sønderborg er der ikke længer Noget, der vil kjøbe, og de, der vilde i Begyndelsen, snøde Soldaterne saa frygteligt.

Hjppigt komme her Granater, som ikke springe, jeg har en stor og en lille, som jeg har pillet Krudtet og Knaldsatsen udaf og som jeg ved Lejlighed vil have hjem. I Almindelighed er Faren i Skandsen ikke saa stor, da Spidsgranaten ved Anslaget springer forlænds, altsaa Stykkerne ikke tilbage. Feltartilleriet skyder derimod med Noget, der summer som Oldenborrer, ligger lidt og roder sig ned i Jorden og saa springer til alle Sider. De som ere blevne saarede i Nr. 1 ere dog (Ulykken i Blokhuset fraregnet) hovedsagelig blevne det, fordi de ikke vare forsigtige eller koldblodige nok. Det nytter ikke, at man for en Granat dækker sig ved som Strudsen at stikke Hovedet under Bingen, saa man Intet seer. Man kan ogsaa høre paa Lyden, hvor Granaten gaaer hen. Den første Dag, da jeg, endnu uden at være ansat, gik ud til Nr. 1, blev jeg meget forbauset ved, at min Ledjager allerede inde paa Sønderborgbro sagde: - „den var til Nr. 1“, „den til Nr. 6“. For mig, der dengang endnu ikke vidste, hvor Skandserne laae, lod det som en meget mærkelig Alvidenhed. Nu er jeg ligesaa udlært som de Andre. Folkene have en Uendelighed af Benævnelser paa Granaterne: Jordarbejdere, Blokhusstampe, Møllerspænde, Ordonnantser (til der, hvor Ritmester Castenskiold, der stiller Forpostkjaeden, boer), Paraktose, Bydrenge osv. osv.

Er det godt Vejr og Granaterne ikke hagle for stærkt, holder man Frokost paa Skandsen af, hvad man mulig kan faae bjerget sig til inde i Sønderborg, medens man kan høre Lærken kvadre midt under den heftigste Kanontorden. Den aner ikke, hvad det er for store Fugle, der krydse Luften gennem alle Retninger. Har man saa forvisjet sig om, at Infanteristerne, der staae paa Post, nu ere tilbørlig oplærte, saa der Intet er at frygte, vil det i Reglen være bleven Middag. Man gaaer ned at skrive Melding til Captainen i Nr. 6, man seer at faae sovnet lidt, hvis Matten har været meget urolig, man faaer lidt Middagsmad, dog saagodtsom aldrig varm og i saa Fald i heldigste Tilfælde lidt Naturalfleisk med Bøg og Kartofler, som man muligvis har været heldig nok til at opdrive i Sønderborg. Dog det kun den første Dag, ellers lidt Smørrebrød, der holdt ud alle 3 Dage, idet vi havde faaet kjøbt Smør paa Rønhave. Nu sætter jeg Tiggeransigt op til mine kjære Plejemødre i Anledning af, at Sønderborg er forladt og det næsten ikke er muligt at opdrive Noget, saameget vanskeliggere som man er luffet inde i sin Skandse flere Dogn itræk. Jeg hører nok, der skal etableres et Officersudsalg, men det vil sikkert blive formelig belejret, saa, naar man er gjemt godt i en Skandse, faaer man naturligvis Intet. Hvis derfor mine kjære Plejemødre en Gang imellem, ikke alle paa eengang, ville sende mig og min Lieutenant lidt frivillig Rullepølse,

lybst Bølge, Dretunge, skarp Ost, kort saadanne Ting, der kunne gjemmes, og, hvis Forsendelsen skal være meget lucullist, en Flaske Portvin eller Guavarom, vil jeg være meget taknemlig. Jeg rødmer lidt, idet jeg skriver det, men det har ikke været mig muligt endogsaa paa Rønhave at opdrive andet end Smør. Saa kommer man om Aftenen op paa Skandsen igjen, faaer undertiden Breve — for hvilke man er meget taknemlig — med Ordonnantjen og dem man læser under det evindelige „dæk Broager“, „dæk Skoven“.

Efter Afløsningen kom vi til Surslykkebatteriet, da Lieutenant T . . ., som havde klaget over Ansigtssmerter, skulde op at plejes paa Rønhave, hvor man dog faaer varm Middagsmad og hvor v. Rosen overordentlig flinkt er bleven tilbage med nogle Piger, saa Husholdningen endnu føres til stor Glæde for de indkvarterede Officerer. Om Ratten har Fornøjelsen været at søge i at skyde Ragebøl, Dybbøl og Batterup i Brand. Det lykkedes med Ragebøl ved et heldigt Skud første Nat. I ethvert Tilfælde maa vore Granater have generet Preussjerne betydeligt — vort er et Flankebatteri mod Fjenden, et Broager i det meget Smaa — for igaar fjørte de et Batteri op, hvormed de omtrent kastede 200 Granater og imorges demaskeredes to nye Batterier, der kunne flankere os, saa det bliver ikke til at nære sig i den lille usle Skandsø. Det Sidste af dette Brev — de to sidste Sider — er skrevet Tirsdag Morgen. Paa Grund af en ny Officersfordeling have vi

været her saalænge, men iestermiddag vente vi igjen at komme ud i Skandsen Nr. 1. Major Schreiber¹⁾ har givet mig det Raad, som jeg ogsaa vil følge, at tage en Constabelfrakke og Hue med, for under en almindelig Storm at trække dem paa, at jeg ikke skal blive det udpegede Maal for en eller anden forbittret Preussers første Kugle.

Solen skinner og Bustene begynde at spire, her er yndigt paa Als. Til Formiddag — idag Tirsdag den 12te — vil jeg til Augustenborg. Man veed ikke, naar man næste Gang naaer at komme derhen.

I dybeste Underdanighed

Deres Majestæts kjærligst hengivne

Eugène Ibsen.

Vil Deres Majestæt sende dette Brev til Fru S . . . , at mine Venner kunne faae lidt at høre om mig.

Chrhavn den 11te April.

Kjære Ibsen.

Tak for de Linier, skrevne den 7de; de kom til mig igaar; det er velsignet for os at faae et mennefseligt skrevet Ord ind mellem de idelige officielle Telegrammer med de samme Beretninger om Granater og Morterer og heftig Skydning. Telegrammerne ere naturligvis herlige, vi leve jo tildels af dem i disse Dage, men jeg bliver korthændet af dem, saa jeg snapper efter Vejret. Et lille Ord fra dig, min Ven, er en bedre Lustning.

1) Nu General og Chef for Artilleriet.

Fra . . . har jeg idag havt Brev, . . . har
 faa meget stærkt bedet sin Fader, om han maatte
 gaae herved som Frivillig — men han maatte ikke
 — det skulde han neppe sætte sig imod. K . . . kommer
 sit stadige Aftenbesøg, taler lidt med M . . . og spiller
 for os. Han er om muligt mere stille og bestemt
 mere alvorlig. Tanken om at blive Soldat om en
 lille Tid ligger stadig for ham — han gaaer ogsaa
 med, naar hans Nummer kommer og, skjøndt jeg
 synes, at hans Blads ikke er Soldatens, tør jeg
 Intet sige. —

Kjære du, jeg sidder ganske roligt og taler med dig,
 som om du kunde indlade dig paa at høre saadan stille
 Tale i den Knittren og Kvalm af Granater, det ved
 jeg ikke, om du kan, men nogle Ord sender jeg snart
 ud igjen, om du har Lejlighed at læse dem eller ej.

Nu var . . . her, hun fortalte om Fjendens Avant-
 garde, der var meget større end vor hele Armeé og
 meget andet saadant — det er næsten for slemt at
 høre Tale fra den Kant — jeg bliver helst derfra.

Idag fortælles om Angreb af Fjenden paa
 begge Fløjene — jeg kan ikke forstaae, hvorledes din
 Skandse kan tage mod Angreb, naar den omtrent er
 skudt bort paa Krudtmagasinet nær; jeg figer stadigt
 efter, hvad der staaer om den yderste Skandse. Farvel
 nu! Kjærlig Hilsen til dig.

Din A . . . m . . . S . . .

Hils Wiggo¹⁾, om du seer ham.

¹⁾ Wiggo Monrad, nu paa New Zealand.

Chr. d. 13 April 64.

Du er virkelig et velsignet Menneſte, ſom lever godt og veltilmode i Granatregn og ſkriver til mig. Jeg er ſaa glad for dine Breve. I dette Nu fik jeg dine Linier fra 11te April i Fiſtebæksgaarden. H. har ſkaffet mig et godt Kort, ſaa jeg kan følge med alle Begne. Sa I ſtaaer jo godt imod, men det er dog en rædſom Skyden fra Tjenden. — Krigsministeriets Beretning idag lyder paa ſaa mange Saarede: 74, det er jo forførdeligt og ſaa den gruſomme Anſtrengelſe med evig Tjeneste og kun Søn under aaben Himmel.

Tak for den lovede Cirkulærſkrivelse, den forrige er endnu ikke vendt tilbage fra Gjeddesdal. Statsraad Valentin er var her igaar at ſpørge om dig. Da de var her i Byen, havde de ikke ſaaet det Brev, ſom jeg lod gaa til Gjeddesdal.

Farvel min egen fjære.

Din A... m... H...

Hilsen fra Hornemann¹⁾, ſom nys var her. Mine forſte Breve vare viſt utaalelige for dig at ſaae, da var jeg bange, nu er jeg bleven vant til Kuglerne ſom en anden Soldat.

Chriſtianshavn, 14de April 1864.

Kjære Tjenden.

Det glædede mig at ſee Brev fra dig imorges. Igaaraftes hørte jeg af Prof. Bjerring efter et Brev

1) Dr med.

fra hans Søn, at „Eugen Ibsen var kommen derover og allerede saaret“, „let saaret“ tilføiedes, maaſkee af Delicatesse. Jeg ſagde ikke noget til A. . . m . . . ; imorges kom dit Brev. Ved miſtænkſom at læſe det ſaaer jeg ud, at „Formiddagsturen til Auguſtenborg“ var 'for at forbindes, men da ogſaa, at Saaret er en let Flænge eller et Stød. Tillykke med kun at være to Døgn ad Gangen i Skandſen; mere ville kun de Færreſte holde ud for længere Tid.

. Anjigter ſaae jeg forleden ved Forelæggelſen (i Folketheatret) af en Adreſſe til Italienerne, forfattet af Capitainleutenant Eugen, Rasmus Nielsen o. fl. Den var ret god. Slutningen lidt afbrudt, men det antoges for en Dyd.

Her ſendes flere ſlige Hiſener omkring ikke til Sverig og Norge, men til Mayoren i Newcastle angaaende de af Jeffrey o. fl. underſtøttede Reſolutioner for Danmark bl. A. om activ Hjælp — forfattet af Martsforeningens Beſtyrelſe og paa Danſt overſendt gjennem Jeffrey. Fremdeles det indlagte Svar til Schweizerne, ſom forekommer mig ypperlig ſkrevet (kun de to Floſkler om Styrkelse ved Schweiz's gamle Helte og om Skueſpil af Kamp til ſidſte Blodsdraabe ønſtede jeg udeladte).

Hiſ om du ſeer dem — Biggo Monrad og andre Venner.

Din

M. Hammerich.

Chrh. d. 15. April 1864.

Kjæreste min! Jafteſ ſendte Dronningen mig din lange Skrivelse, ſom er os alle til Glæde. — M . . . hilſer og takker Dig for den, han ſynes det er det forſte, der har viiſt ham lidt, hvorledes det virkelig gaaer til derovre. Brevet er nu gaaet til Gjeddesdal. Det var udmærket, at du had os om lidt Levemaade, jeg Dumme, ſom ikke af mig ſelv kunde finde paa det. Her med Brevet lader jeg nu en lille Kaſſe følge med med noget af det, du nævnede. Jeg ſkrev det til Fru B . . . , at hun ikke ſtrax ſkulde ſende en lignende Kaſſe. — Her er det godt, men det er ſvært at tænke paa Als og Dybbøl. Hver Aften, jeg lægger mig, tænker jeg paa den Søvn, ſom Soldaterne ikke faae; hvile under aaben Himmel og purreſ ud hveranden Time — det er ſaa ſtrengt. Dog de holde det ud, vor Herre give dem Styrke og Mod til det Altfammen. Farvel min egen kjære, Hilſen til dig fra M . . . , ſom ſidder alene hjemme hos mig.

Din M . . . m . . . H . . .

Kjære Eugen.

Tak for Deres Brev og det lange til Fru H Maatte De have det nogenlunde og ikke være altfor udfat i Skandſerne. Jeg ſender Dem her en Philantrop: Marineofficer van der Beld e, ſom rejſer i den philantropiſke Comitæes Navn for at ſøge at fuldkommengjøre Midlerne til at forge for de Saarede, ſaavel ved deres Transport fra

Balpladsen, som ved deres hele Pleje. Det er en vacker, livlig Mand, som det vil glæde Dem at kjende, og tillige beder jeg Dem tage Dem af ham paa Als, saa meget som det staaer i Deres Magt. Gud velsigne Dem og holde sin bestjærmende Haand over Dem.

Deres gamle Plejemoder

d. 13. April.

Caroline Amalie.

Kjære Eugen.

Deres gamle Plejemoder takker hjertelig for det kjære lange Brev, som jeg modtog imorges og som nu er hos Fru H. . . . Jeg har dog ej Tid til at svare, men expederer strax en lille Madkurv.

Deres gamle Pl.

d. 14. April.

Caroline Amalie.

Kjær, Tirsdag den 12te April, Formiddag 64.

Jeg er paa Vejen en lille Tur til Augustenborg med min brave Ven Underlæge Bøttern¹⁾ her i Kjær. Han tog nu op til Major Schreiber for at faae Bogn. I Eftermiddag kommer jeg tilbage til Fiskebæksgaarden. Folkene flytte, fordi Fjenden beskyder Batteriet med Granater, som springe udenfor Gaarden. Igaar brændte Barakken bag Skandsen. Jeg fortalte dig nok, at det første Nat lykkedes os at skyde nogle Huse i Rugebøl i Brand. Siden have vi hver Nat overdænget dem med Granater.

¹⁾ Nu Læge i Faaborg.

Igaar har Fjenden imidlertid viist, at han har følt sig betydelig generet, thi han kastede omtrent 200 Granater ind i Skandsen og idag har han tilmorgen demaskeret to Batterier til.
, thi istedetfor at gjøre Surlyffebatteriet faa stærkt som muligt, da det kan flankere Fjenden ligesom ogsaa bestryge en stor Del af Alsfund, er det en usjel lille Skands, hvor Brystværn og Traverser falde ned af Forstrækkelse, hver Gang Fjenden fyrrer et Skud¹⁾.

Om kort Tid tænker jeg Bestydingen hele Alsfund over er begyndt og hvert Huus langs Kysten er brændt ned, saa bliver her hyggeligt at være. I Eftermiddag, tænker jeg, blive vi commanderede tilbage til Skandserne og Premierlieutenant R. eller en anden kommer til Surlyffe, saa ere vi to Dage i Skandsen og to Dage fri uden at skulle til nogen anden Skands.

Fiskebæksgaarden, Aften d. 12te April 1864.

Hører Du ikke fra mig, maa det ikke forstrække dig, da jeg maaskee faaer en Del at bestille. Blot de ville storme, medens vi endnu kunne tage efter-

¹⁾ En Mand blev, huser jeg, saaret ved en Granat, der gik gjennem Foden af Brystværnet. Tidligere havde vi dog kun været vant til at faa dem over Brystværnet eller som de sidste Dage paa Dybbøl enkelte gjennem Kronen af Brystværnet.

trykkelig imod dem. Jeg er frygtelig fornuftig og er klædt i Uldent fra Top til Taa. Jeg venter forresten, at Enden bliver Magdeborg, da naturlig ingen Fæstning er uindtagelig og Major S . . . , som jeg spurgte derom, sagde der ikke vilde være Mening i at sprænge Krudtmagazinet i Luften.

Din Eugène.

Krudtmagazinet, Skandsen Nr. 1, Natten Kl. 12 mellem Onsdag den 13de og Torsdag 14de April 1864.

Her er temmelig god Plads og Ro inat. For en Time siden, da jeg netop havde faaet læst et Brev fra Fru. H . . . , det Ordonnantsjen havde bragt mig, kom Corporal Løkke brølende herved, at nu stormede de. Saa maatte vi op paa Skandsen i en Fart, de skreg og plaffede ude i Skyttegravene og fra de fjendtlige Batterier sendte de den ene Granat efter den anden hen i Løbegravene og Terrainet bagved, mindre i Skandsjerne. Det var naturligvis ikke andet end det Sædvanlige, dels at prøve om vi muligvis endnu skulde have nogle Kanoner med Kardætsker, hvad de dog ikke fik at vide iaften, dels for at alarmere os og, naar Besætningerne vare trukne ind i Skandsjerne, saa styde saamange som mulig. Det plaffede ligesom paa Tivoli, kun at vi her have Fornøjelsen gratis. Fonquières meente imorges, at Preusserne havde skudt mindst 30000 Projektiler ind paa Stillingen og deraf en 10000 fra Broager. Da jeg kommer ud i den maaneklare Nat, hvem træffer jeg saa

andre end min brave Corpsauditeur, nu Lieutenant Tvede¹⁾, som førte Compagniet. Han før omkring som en Raket, fik Folkene op paa Brystværnet, Palissadeporten lukket og Broen kastet af, hvilket voldte mig noget Besvær, da Arbejdscolommen et Øjeblik efter kom og skulde ind. Jeg var saa elst- værdig, inden jeg gif op, at laane Hasseriises Kappe og Kagebøls Hue, da jeg naturligtvis ikke endnu har naaet at faae nogen Uniform. Men Fremlaan fra dem, der temperere Granater i Krudtmagazinet, maa jo være ligesaa nyttigt, som hvis jeg havde faaet Klæderne lige fra Varedepotet.

Nu skal jeg i Parenthes sige dig, hvorfor jeg vil gaae i mine egne Klæder, for saa glemme Folkene ikke, at der er kommen En til dem, som ikke netop behøvede det; saalænge de huske det, saa synes de dog ikke, her er saa galt endda. Lieutenant bryder jeg mig ikke om at være. Du vil af mit Brev til Dronningen see, at jeg gjør Nytte. Kunne vi faae Lov at skyde med Kardætsker paa dem, naar de storme, saa skal Skandsen komme til at gjøre betydelig Fyldest. Desværre idag fik vi to Kanoner skudt sønder, i dette Øjeblik har vi kun 3, hvoraf den ene er temmelig maltracteret, idet Opsatsen er skudt væk. Da de preussiske Soldater ikke tør storme, skjøndt de ere en 3—4 Gange saa mange som vi, saa anvendes der nu det Middel at ryge os ud. Der er maaskee neppe nogen-

¹⁾ Udfoged i Frederikshavn.

finde nogen Fæstning bleven belejret med en saadan Artilleripark, det er fra alle Sider en saadan Krydsild, at næsten ingen af vore Skands er længer formaae at svare og samtidigt søges vort Infanteri demoraliseret ved Morterkast paa Kryds og paa Tvers hele Stillingen over. Forleden løb en Foureer af 22de over, han maa have givet Preusserne mange gode Oplysninger, for allerede næste Dag saa man dem meget klogere; de bestjode en lang Tid de Løbegrave langs Stranden, der tjente til Dækning for Infanteri, og de bestjode den tilbagetrukne Stilling. De kjole nu ogsaa deres Kanoner af fra 5—8 og saa, naar Afsløsningen kommer og hele Terrainet er fuldt af Folk, dænge de os over med Bomber fra det bliver mørkt og hele Natten igjennem. Jeg kan ikke indsee, vi til Slutningen kunne holde Stillingen. Enden maa blive, at vi blive saa møre og uden Kanoner, at, hvis Preusserne gjøre noget Forsøg paa at tage den, bliver den deres. De belejre os vistnok for Djebliffet med henved 200 Stykker Skyts, efter Andre med indtil 500, medens vi til Forsvar af Dybbøl begyndte med 80 Stykker og nu naturlig have langt færre. Hermed sluttet Paranthesen.

Altjaa vi fik Brystværnene, som var skudt ganske frygteligt ned, lidt op igjen og Kanonerne gjorde klare, saa kom Lieutenant Larsen af Ingenieurerne, hvem jeg maatte vise om og fortælle den betydelige Skade Fjendens Ild havde anrettet i Dagens Løb. Nu er Arbeidsmandskabet sat i Gang og Folkene

ved deres Kanoner. Haagenfen ligger og sover herindenfor i Krudtmagazinet, herudenfor i Temperingsrummet findes ikke andre end den sovende Ordonnants. Granaterne hvisle og hvæse herudenfor. „Om jeg er bange“? Nej, man hører paa Lyden, hvor Granaterne gaar hen eller er det Nat seer man det paa Glimtet, ligesom paa en Raketsstof paa Tivoli, den man naturlig meget nødig vil have i Hovedet og bukker sig for. Det bliver først væmmeligt, naar de springe om Dreene paa En fra alle Sider, saa der er ingen Dækning at tænke paa. I denne Skandse har vi det dog ganske godt. Jeg har faaet begyndt paa to Gallerier, som vel ikke ere bombefri, hvis et Morterkast engang skulde forvilde sig til Taget af dem, men som dog hde Mandskabet Dækning mod Granater og Granatstumper. Desuden er her Krudtmagazinet. Sa naar Granaten rammer og f. Ex. river hele Siden ud af en Mand, saaledes som den første Dag jeg var her i Skandsen, saa har man samme Følelse, som førstegang man seer en frygtelig Operation paa et Hospital, men naar saa det øvrige Mandskab bange farer sammen i en Krog som Kvæg i en Fjold, saa faaer man nok at bestille med at skaffe den døde Mand bort og flette Sporene ud. Med Hensyn til det at være gulgrøn i Ansigtet har jeg Intet erfaret. Jeg fik igaaraftes her paa Skandsen to Breve fra dig (8de — 9de). Det er da yndigt, at alle dine Ønsker har jeg allerede opfyldt, inden jeg fik dit Brev. Jeg har

lovet at sørge for Constabeluniform. Din Uergjerighed om at jeg skal blive en Skandscommandeur, som holder Dybbølstillingen, kan derimod af de omtalte Grunde ikke tilfredsstilles. Med Renlighed gaaer det ganske godt, siden jeg fik Lov at komme herfra sidst og faae mig vadsfet engang. Intet er brændt for mig endnu. I den nye Circularskrivelse (Nr. 2), jeg har sendt og stilet til Dronningen, har jeg bedet Plejemødrene om at sende mig lidt Pølse og Ost, da saadant næsten ikke er at faae, naar man er lukket inde her i Skandsen. Men det sende de mig nok. Jeg har bedet dem fordele Røllerne og ikke sende Alle paa eengang. Dit Charpi har jeg givet Bøttern, selv har jeg beholdt noget og nogle Bind til min Haand, som nu er saagodtsom rask. Bort Feltartilleri er fjørt ud og har begyndt at smøre paa dem. Det evige „Skov dæ!“ lyder herved. En Gang imellem kommer et Par forkjynte Arbejdere herind i Gangen, naar en Bombe eller Granat springer herudensfor. Det knalder ogsaa en Gang imellem fra Nr. 2 og 3 eller 4. Anker var her inat, men var ikke meget fornøjet. Nu kommer Løkke for at sove her i Gangen. Han er bedrøvet over, at Haagen er saa syg og maaske for sin frygtelige Hoste maa paa Lazaret — — — Af jeg hørte en Skandscommandeur tale forleden, saa Drengene vare nær ved at gaae af mig. Hvad Brutus siger, kan jeg i dette Øjeblik ikke huske. Hvis du vilde spørge mig, vilde du af Julius Cæsar kun

faae et eneste Citat af mig, nemlig: -- — — Til-
 giv, hvis det var fadt sagt. Nu vil jeg ind i min
 Seng i Krudtmagazinet. God Nat, sov trygt, som
 jeg snart vil gjøre, alle gode Magter beskytte dig og
 Gud med os.

Din Eugène.

Smorgenaften Kl. 9—10 kommer jeg herfra,
 saa er jeg to Dage ganske fri for saa at komme to
 Dage herud igjen og saa fremdeles. Saaledes er
 det nu bestemt, med mindre Haagenjens Sygdom
 gjør Forandring. Du maa ikke synes, jeg er for
 modløs med Hensyn til Dybbøl. Men jeg kan ikke
 see Andet end, at Preussjerne, der ere os overlegne
 i Alt, Tapperhed undtagen, tilsidst maa faae den,
 da Tapperhed jo dog ikke gjør Udslaget med Hensyn
 til Kanonerne's Kæfkeevne og det jo lader til, at vi
 aldrig komme til at flaaes. Belejringen har jo
 dog ikke været ført Preussjerne til Øre. God Nat
 min elskede Ven. Skriver du maaske ogsaa til mig
 i dette Øjeblik. Naar du læser disse mange Linier,
 maa du huske, at Krudtmagazinsbreve ikke taale
 Kritik.

Torsdagmorgen 14de April 64.

Nu have de sat sig fast i vore Skyttegrave her
 paa venstre Fløj, det undtagen er Alt godt, jeg har
 det udmærket.

Torsdagmiddag Kl. 12, 14de April 64.

Alle vore Kanoner her i Skandsen ere for
 Øjeblikket demonterede. Jeg forstaaer ikke Over-

commandoen, der lader Preussjerne i rolig Besiddelse af Skyttegravene. Men det er jo ikke Mode at gjøre Udfald under denne Belejring. Saavidt jeg har kunnet mærke paa Hr. v. Rosen¹⁾, der naturligvis som Broder veed lidt, saa vil man lade Preussjerne tage Dybbøl, saaledes at man offrer saa faa Mand som muligt, saa mener man foreløbig at faae et lille Puust Ro igjen, idet maastee saa Preussjernes militære Honneur er skeet Fyldest og Conferencen kan komme igang. Hvad veed jeg? Kun at hvis vi ikke faae Hjælp, saa ere vi med vor nedstuede Standsje og alle Kanonerne demonterede saa sikker paa Magdeburg som paa Noget. Det er Solskin og Lærkequidder, jeg var ude hos Tvede, men heller ikke han, saalidt som Haagensen, er klogere end jeg. Det gaaer glædeligt, jagde Tordenskjold osv. Her er stor Skrivning idag. Mørkeberg har skreven og Hasseriis har jeg maattet forære et Stykke Brevpapir og en Convolut. Imorges var det noget varmt her i Standsjen. Nu vil jeg skrive to Ord til Fru H og saa tusind Kys til dig, jeg troer dine Bønner og Ønsker have trukken en Usaarsstjorte over mig.

Du jeer, hvor umaadelig aabenhjertig jeg er imod dig, men her paa Standsjen er virkelig under de forhaandenværende Omstændigheder ingen Nytte mere at gjøre. Nej, at der ikke kommer en eneste

1) Paa Rønhave, Broder til Souschefen Major Rosen.

Smule Infanteri herud for at jage Preusserne væk. Jeg vil dog haabe, der bliver gjort et Udfald iaften, men jeg er bange, det er for seent. For at redde min Vre vil jeg sige dig, at imorges havde Tvede igjen ladet Broen kaste af. Da vi saa fit en Del Saarede, som skulde bæres bort, og jeg maatte faae Overliggerne fisket op af Boldgraven, brød jeg mig ikke en Smule om, at Granaterne susede om Drene, skjøndt alle mine Folk løb deres Vej. Dette er Svar paa dit Spørgsmaal, om man kan optages af en Videnskab, saa man glemmer sin egen Fare i Kugleregnen.¹⁾

¹⁾ Af „Fremtidens Nytaarsgave“:

„Det er den 13de April om Aftenen, Lieutenant Tvede, forhenværende Corpsauditeur, rykker ind i Skandsen med sit halve Compagni, der under Bataillonens nu noget medtagne Tilstand vel kan beløbe sig til en 70 Mand. Han var frivillig med i 1848, og den 17de Marts har han som Amateur været med at føre et Compagni af 8de Regiment frem mod Dybbøl. Nu har han forladt sin magelige Stilling og gode Gage som Corpsauditeur ved Hovedkvarteret og søgt om at blive Lieutenant for at kunne tage activ Del i Krigen. Det er mørkt, og vi høre Preussernes Hurraer og Skyden ude i Kjæden. Vore blive trængte tilbage, og vore Skyttegrave, der kun ligge 400 Alen foran Skandserne, blive tagne. Det bliver atter roligt, og i den milde Foraarsnat skyde disse Hundreder af Meteoror som smukt Fyrværkeri hen gennem Luften, men bringende Død og Fordærvelse, hvor de ramme. Vi høre Stemmer udenfor Skandsen, man raaber paa at blive lukket ind, det er Otto Larsen med Arbejdscommandoen. Vor tappre og ivrige Infanteri-

Sønderborg, Aften den 14de April 1864.

Nu er jeg afløst. Naar mon det vil gaae for sig? Preusserne ere naturligvis angst for at storme.

lieutenant (Tvede) har, skjøndt Arbejdet kan være gjort i en Haandevending, og der jo dog i Øjeblikket endnu ikke kan være Tale om en Storm, hos Skandssecommandeuren indhentet Tilladelse til at lade Palisadeporten lukke, Vindebroen er som altid trukken tilbage, fordi den, skudt istykker, ikke længer kan trækkes frem, men Overliggerne over Boldgraven ere bleve sparkede ned og saaledes enhver Afgang til Skandsen forhindret. Hvor det ligner ham i al hans Iver og Ufortrødenhed, hvor det ligner den Iver, hvormed jeg den første Aften hørte ham forsægte sine Meninger inde hos Borgemeesteren. At vi dog havde Mange af dem, der ere ligesaa ivrige i Gjerning som i Ord. Saa klattede vi da ned i Boldgraven og faae Overliggerne fiske op. Otto Larssen presenterer sin Navne, Lieutenant G. P. Larsen af Ingenieurerne. „Ja, nu har Otto i henved to Uger ikke sovet nogen Nat,“ siger denne, „jeg har lovet ham i de nærmeste Dage at overtage Tilsynet og er nu kommet herud for at gjøre mig bekendt med det Arbejde, jeg skal overtage i Skandserne.“ Han har — idet han som god Kammerat uden Otto Larssens Vidende havde anmodet højere Bedkommende om i nogen Tid at maatte overtage dennes Tjeneste, hvilket af disse hans Overmænd blev højlig paa-fjønnet — ikke taget med i Beregning, at han kun naaer op til Nr. 3, inden han samme Nat bliver skudt død paa Stedet, truffen af en Granat i Hovedet. (I den officielle Beretning om G. P. Larssens Død siger daværende Captain Good bl. A.: Lieutenant G. P. Larsen var en Officer, der med høi Grad af Paalidelighed, Orden og Omdømme udførte de ham betroede Hverv. Han har under Dybbølstillingens Beleiring oftere havt Leilighed

Det kan jo gjerne trække længe ud. Men vi har ikke længer Kanoner i Stillingen. Udfald bliver

til at udvise det koldblodige Mod, der udfordres for under stærk Granatild at ansætte Arbejderne og faae dem til at virke. Hans Heltedød bør knytte hans Navn til denne Stilling og sikkre ham et smukt Minde blandt Corpsets Officerer.)

Dagen begynder at grye. Lieutenant Haagensen lader hente Volbriflerne nebe fra Krudtmagazinet, og Lieutenant Tvede faaer alle sine Infanterister op paa Bolden og plasser lystigt ned i Skyttegravene. „Idag maa Jngen søge Dækning, Folk!“ Forglemmigejerne purres ud fra Minegallerierne. „Naa, har I det nu ikke godt, Børn?“ En Anmodning til Majoren, der, efter at Skyttegravene ere tagne, er kommen helt hen paa Siden af vor Skandsø, en Anmodning om at maatte gjøre et Udfald for om muligt at tage Skyttegravene tilbage afflaaes allernaadigst. Men nu bliver det ganske lyst, Batterierne paa Broager begynde deres larmende Dødningsesang. Det første Skud ind i vor Skandsø, og een Mand dræbt, Benene skudte af to og een truffen i Ryggen, da han er ifærd med at bære Kanonen tilbage fra Skydestaaet. Palisadeporten er atter stænget, og Dverliggerne atter kastede ned i Graven. Granaterne fuse over Hovedet og om Ørene paa os, mens vi faae dem fiske op. Vore Døde og vore Saarede maae vi bære ud i Tæpper, da Ambulancen i Løbegravene ikke er til at finde og vor Ambulance itustudt. Infanteriet trækker sig nu tilbage fra Skandsen.“

Da Tvede og jeg henad Morgenen, inden Infanteriet endnu havde truffet sig tilbage, stode oppe i Kanonplacementerne, han i sin Lieutenantsuniform og jeg med min polste Hue m. m., og saae over Brystværnet ud paa Terrainet foran Skandsen, fik vi at mærke, at Pladsen var bleven lidt usikker, og at vi nu betragtedes som en

der ikke gjort. Det er kun at offre Folt, siger man. Trække vi os tilbage, kunne vi begynde den samme Historie paa Als. Hvor Preusserne dog ere nogle fejge Hunde, at de ikke for lang Tid siden have stormet! Naar du blot kunde skaffe os Skandsjerne fulde af Kanoner igjen. Oppe hos Ancker er det som hos os. Bryd dig nu ikke om disse Ramasfrig, men det er ikke morsomt, naar Bærget bliver taget fra En.

Lazarettet paa Kirchssteins Mølle
Fredagasten Kl. 6. 15de April 64. Sønderborg.

Igaar aftes, da jeg blev afløst, vidste jeg ikke, om det var Alvor eller Spøg, om vi skulde gaae frem eller tilbage eller blot blive for et Syns Skyld. Jeg syntes, at det at forsvare en Skandsje med nedstude Brystværn og demonterede Kanoner med kun 100 Mand Infanteri var en Latterlighed ligeoverfor opmarscherende Stormcolonner. Jeg har faaet Haagenjen til at gaae op til Jonquièrès, og det er Alvor. Skandsjen bliver forsvaret, der kommer en Kanon ud inat og et Hjul til en anden. Haagenjen melder sig til min store Glæde ikke syg, han er en flink Fyr. Jeg fik ham puttet i en Seng her paa Lazarettet inat, fik ham tylltet med Medicin, og vi

velkommen Skive for de preussiske Skytter, der laae nede i vore tidligere Skyttegrave, thi paa een Gang begyndte deres Rugler at hoisle om Ørene paa os, dog uden at træffe. Vi gif altsaa ned.

fik noget varmt til Middag idag. Haagenſen har faaet et dobbelt Officeerskvarter til os inat.

Jeg tør maaske her mellem Brevene indſtyde den Bemærkning, at den Uſikkerhed, der i de Dage var i Hovedkvarteret i Anledning af de forſkjellige Meninger, ſom krydsedes, nemlig Krigsminiſteriets Ønſte om, at vi ſkulde holde Stillingen, i Modſætning til Overcommandoens, der mente det rimeligſt, at vi gif, kom ogſaa noget til at gjøre ſig gjældende ligeoverfor os. Man har — omend kun kort Tid — tænkt paa at ſprænge de uholdbare Skandſer paa venſtre Fløj i Luften og ſaa gaae tilbage til den tilbagetrufne Stilling. I ſalfald da jeg den Dag i Sønderborg mødte Ancker, der ligesom vi havde to Dage fri og var afløſt af den i enhver Hænſeende ligesaa dygtige, tappre og uforfærdede Lieutenant Caſtenſchild¹⁾, fortalte han mig, at han kom ligesfra Fonquière's, og at vi nu den næſte Dag vilde faae Ordre til at ſprænge Nr. 1 og Nr. 2 i Luften.

Sønderborg, Lørdag den 16de April 64. Middag.

Jeg modtog for et Øjeblik ſiden Deres Majeſtæts Brev af 13de og er glad og taknemlig for de kjære og kjærlige Ord. I Eſtermiddag ſkal jeg i Skandſen. Jeg beder Deres Majeſtæt, hvis De hører, at Nr. 1 og Nr. 2 er ſprængt i Luften, ikke

¹⁾ Nu Godſejer til Borreby, cand. polyt.

at blive ængstelig for min Skyld, da det i saa Fald er os selv, som har gjort det og i Tide ere gaaede vor Vej. Jeg tænker, Preusserne ville sætte store Djne op, naar den Forestilling finder Sted. Forøvrigt er det min Overbevisning, at Dybbøl ikke længer kan holdes, og jeg frygter meget for Als. Det Hele vil komme an paa, om Kolf Krake og Dannebrog, der, saa vidt jeg veed, ere her, kunne løbe Preussernes eventuelle Broer i Sænk.

Alle Huse hele Kysten langs Alsfund ere skudte ibrand, Rønhave ogjaa. Man havde forleden lagt Fiskerøet i Bemmingbund for at fange Kolf Krakens Skrue, saa den havde maattet ligge stille som Stive, hvis den havde dovet sig derind. Men man blev itide underrettet og fiskede Nettetene hemmeligt op om Matten.

Standserne ere i en meget sørgelig Forfatning og have næsten ingen Kanoner længer. Hvad jeg her skriver, tør dog ikke komme videre end til Deres Majestæt, for det Hele er forbi. Jeg seer Sorg og Forfærdelse i Kjøbenhavn, hvis Als tabes samtidig med Dybbøl, og hvis maaske Hæren maa capitulere. Med Guds Hjælp steer det dog maaske ikke Alt, men jeg synes ikke, der for Djebliffet er megen Redning, Fjenden har som en stor Stat været os overlegen i Alt, undtagen i Tapperhed. Krigen er ført modig og udholdende af vore Soldater, men uden Forudseenhed af vore Førere. Maaske — og det give Gud — at mine Cassandrastrig ikke slaae til, men for

Djeblikket er jeg tilbøjelig til at gjøre Fevriers Ord af 17de Marts til mine: dans quatre ou cinq jours tout cela sera fini. Jeg beder Deres Majestæt brænde dette Brev, saasnart det er læst; van der Velde har jeg ikke seet.¹⁾

Deres Majestæts kjærligst hengivne
Eugène Ibsen.

16de April 1864.

I dette Djeblik — inden jeg lukker Kurven til — kommer Deres sidste Brev til Enkedronningen, som Fru H atter er saa venlig at sende os, men som vi atter strax skulle sende videre. Vi have læst det med levende Deeltagelse og sige af vort ganske Hjerte: Sa og Amen! til Deres bestedne Uttring, at De dog gjør nogen Gavn paa Deres farefulde Post. Gud velsigne og bevare Dem! det er vor inderlige Bøn!

Fru H skriver, at hun har sendt Jødevarer, og beder mig hellere opsætte at sende mit. Det kan jeg ikke, kjære Ibsen! Dette har jeg bestemt for Dem og samlet med et kjærligt Sind — det skal De have, gid det blot maa naae rigtig til Dem, som vi Alle gjemme med inderlig Hengivenhed i vore Hjerter.

Kjærlig Hilsen fra alle Gjeddesdalere.

Deres gamle Veninde

E. B.

¹⁾ Han havde naturligvis ikke søgt mig i Skandsen, jeg fik Brevet gennem Feltposten.

Chrh. den 17de April 1864.

Min egen Kjære! du veed ikke, hvor jeg holder af dig, at du saa trofast skriver nogle Linier til mig. De Ord, jeg fik imorges, skrevet d. 15de i Sønderborg, gjorde godt efter de, som kom igaar, hvor det laa aabent, at du var lidt mistroetig — et Brev, jeg fik fra Bache¹⁾ af samme Dato, var lidt i samme Stemning. Dog — uden nogen ydre Grund — havde jeg iaftes bedre Mod — og saa imorges bragte Postbuddet dit lille friske Brev — „Standsen skal og kan holdes, og saa med Gud for Danmarks Vre og Ret“ — ja min Ven, med den Tanke fast kan selv Standsen gives og vi dog have meget tilbage endnu.

Jeg horte igaar, at Krigsministeren var ved ~~saa godt Mod~~; han vilde ikke høre om, at Dybbøl endnu stod for at gives op.

Nu var jeg henne at see Opflaget i Ministeriet, ja det lod paa, at Fjenden havde besat jeres Skyttegrave og rykket nærmere, og at Skydningen var heftig. Mon de gaae paa? — — —

Alt godt herhjemme, kjærlig Hilsen sendes dig.

Din

A . . . m . . . S

¹⁾ Nu Kaptejn og Kontorchef i Krigsministeriet.

Sønderborg, den 16de om Aftenen.

Da jeg nu kom hjem, havde Haagenſen, ſom virkelig neppe kan hænge ſammen, meldt ſig ſyg, ſaa tager jeg foreløbig med ham til Auguſtenborg.

Auguſtenborg Lazaret, Mandagmorgen
Kl. 6 den 18de.

Jeg ſkiltes fra Fonquières igaaraften med de Ord, at jeg var lidt af en Bagabond, og om han vilde ſende Bud til Auguſtenborg, ſaaſnart han trængte til mig. Men inat har jeg havt lidt Samvittighedsnag, da jeg ſad ved Vinduet og ſaae ud over den af Maanen oplyſte Park og Fjord, og da jeg imorges blev vækket ved en Kanonade, hvis Mage jeg aldrig har kunnet tænke. Kanontordenen har hele Tiden været ſom Pelotonild. Vor Stilling ſkal naturligviſ gjøres mør for imorgen at ſtormes.

Din Eugène.

Hvor vi havde ſaaet den Overtro fra, at Stillingen beſtemt vilde blive ſtormet om Natten, henad Daggrø, naar den iforvejen var gjort mør ved ualmindelig heftig Kanonade, veed jeg egentlig ikke, men der var Ingen af os, der tænkte ſig, at Stormen vilde gaae for ſig ved højlys Dag, ſandſynligviſ fordi vi hidtil kun vare blevne alarmerede om Natten, og jeg var ogſaa den Morgen fuldſtændig overbevist om, at det kun var Indledning til en paafølgende Dags Storm. Hver Morgen ude i

Skandsen havde vi altid været fuldstændig sikre paa, at, naar Dagen var gryet, vilde der ingen Storm blive den Dag.¹⁾

Desværre, det var Stormen. Havde jeg været mere Menneskekjender, vilde jeg kunne have seet det paa Ansigterne af nogle indfødte Augustenborgere, der ligesom vi andre fra Lazarettet vare løbne ned til en lille Høj for at see og lytte. Jeg glemmer endnu ikke en vis H . . . , paa hvem Glæden altfor kjendeligt lyfte ud af Djnene, og som naturligvis har vidst altfor god Besked.

En lille Timestid efter kom de første Saarede og der blev nok at tage Haand i med. Vi vidste nu, at Dybbøl var taget, og at Preusserne ingen Broer havde slaaet over Sundet og ikke vare komne over til Als.

Hverken Nr. 1 eller Nr. 2 vare — saaledes som den første Bestemmelse havde været — blevne sprængte i Luften af os selv. Om Tilstanden i Skandserne laaner jeg et Par Ord fra Fremstillingen i den omtalte „Fremtidens Nytaarsgave“.

Om Middagen den 14de var der i Nr. 1 ikke en hel Kanon. Brystværnet var paa fine Steder

¹⁾ Saaledes troede vi ogsaa altid senere, at en Overgang til Als først vilde skee, naar alle Kanonerne paa Als-siden vare bragte til Taushed og Terrainet ved den fjendtlige Kanonade raseret vel $\frac{1}{2}$ Mil ind i Landet langs hele Sundet, saa der kunde være fuldstændig Sikkerhed for Broslagningen.

ødelagt til Bunden af Skydeskaaret og Bredsterne¹⁾ i den Grad overdægede med Jord, at, om vi ogsaa havde haft Kanoner, vilde vi maaske ikke engang have kunnet manevrere med dem. Artilleriforsvaret var dengang factisk hørt op. Naar vi kom op paa Kanonbænkene, paa Preussjernes Kugler om Dreene paa os, idet deres Skytter nu laae nede i vore tidligere Skyttegrave. Forjaavidt man kunde, gjemte man en enkelt Kanon til den forestaaende Storm, men Skandsjernes Modstandsevne var brudt. Saa tilbageblevne Piecer mod et talrigt Artilleri, Skandsjerne sammenskudte og svage Infanteribesætninger, der vare nødte til at ligge næsten længere bag Skandsjerne end Fjenden foran, han, der omtrent efter 2 Minutters Forløb kunde være i selve Skandsjen. Saaledes kunde man bestemt sige, at Skandsjerne fra Nr. I—IV maatte blive tagne.

Kjære Ven! Jeg haaber, at du snart lader høre fra dig, om det saa kun er et Par Linier, for vt jeg kan erfare din Skjæbne paa den sorgelige Dag igaar; thi vel har jeg — efter hvad H. H. idag fortalte mig — det Haab, at du ikke har været med ved det uhyggelige Tilbagetog, som der jo dog ikke var nogen Glæde ved at have deltaget i, — men sikkert veed jeg dog Intet. Der har idag været Bud fra Enkedronningen for at erfare noget om dig.

¹⁾ Det Trægulv, hvorpaa Kanonen manevreres.

Dine forrige Linier kom meget tilpas, da vi just den foregaaende Dag vare blevne foruroligede ved et Rygte om, at du var saaret. Lidt har der jo forresten været om det, men det er jo næsten godt, thi mere end een Gang kan man da ikke være befjendt at lade sig styde i hver Krig.

Stemningen herovre er naturligvis ikke meget munter i disse Dage, dog ogsaa meget langt fra at være saa nedtrykt som efter Dannevirkens Rømning, der er slet ingen Sammenligning. Dette ventede Alle, kun ikke at det skulde være forbunden med saa store Tab. Det antages her temmeligt almindeligt, at ogsaa Als vil blive rømmet. — — I det private Liv er Alt ved det Gamle, alle Venner og Bekjendte leve vel.

d. 19de April.

Din hengivne

C. Lange.

Chr:havn, den 20de April 1864.

Kjære Ibsen! Tak for du strax skrev mig nogle Linier. Ja, da du skrev, var Stormen endnu ikke gaaet for sig, den frygtelige, der har kostet saa utænkkeligt. Det var saa godt igaarmorges at see dit Brev.

Her er megen Sorg og Bedrøvelse; i de fleste Kredse spørges og søges efter Kjære — naturligvis er mange sparet, men Uvissheden er endnu stor om saamange. — At Dybbøl ikke kunde holdes, kom ikke uventet, de sidste Dage vare alle beredte derpaa

— det er jo vidunderligt, at de kunde staae jaalænge. Mon Als skal holdes? og mon den kan holdes?

. . . Nu var M M her med et Telegram fra sin Mand, at han var Mandagmorgen kommet til Als, havde været med i Kampen, men var vel holden derfra — Emil Bruun vides Intet om, telegrapheret om ham, men intet Svar, Christopher Hage ligesaa¹⁾, Wiggo Drewsen²⁾ ligesaa — Bache er kommen let saaret hertil.

— — — jaadan gaaer det hele Dagen med at høre om Venner og Bekjendte.

Du er paa Augustenborg, Gud stee Tak, du er frelst — nu hjælper du vel de Saarede — rædsomt hvad der lides — Farvel, min kjære.

Din

M m H.

Kjærlig Hilsen fra alle her. Du har mange, som holde af dig.

Sallerupgaard, 20de April 64.

Kjæreste Ven! Dybbølstillingen er taget, men den danske Hærs Væge er reddet! — Det Budskab kom os saa pludseligt og overvældende; vi kjendte kun Forholdene af Avisberetninger, og dine Breve gave os ogsaa Haab om, at Tiden kunde forhales

¹⁾ †.

²⁾ Nu Formand i Bestyrelsen for Livsforfikkingsanstalten af 1871; saaret den 18de i Venet.

noget endnu. — Kampen har været stolt, og vi haabe, at Hæren, som har vundet Krav paa hele Folkets dybeste Taknemmelighed, vil bevare Modet og Fastheden ogsaa i Fremtiden; vi herhjemme kunne jagtens tale om Udholdenhed, vi have det ganske som altid, pløje, saae, see Markerne grønnes og høre Fuglene kvadre, som om der ingen Krig var i Verden. — Alt, hvad vi offre, ere nogle lumpne Skillinger; — hvor smaa, hvor ubetydelige ere vi imod Eder! hvor tidt kommer der ikke en mægtig Lyst frem til at ile med i Kampen, men saa kommer de tusinde Baand, som knytte saa fast til Hjemmet. — Var jeg endnu ubunden som du, kjære Ven, saa havde jeg for længe siden staaet ved din Side; tak, fordi du gif, Vorherre holde sin Haand over dig.

Troer du, Als kan holdes? — Man forbauses jo ved at læse, hvad Artilleri kan udrette, og vi have jo mistet Masser deraf.

Vi vare glade, da vi hørte, du ikke havde været med, da du dog neppe havde kunnet udrette noget med demonterede Kanoner, og et Menneſke som du er for god til at offres uden Nytte.

Alle hilse dig kjærligt.

Levvel, kjære Ven!

Din Heinrich. ¹⁾

Dine Breve have vi slugt med stor Interessje og ere taknemlige, naar du kan stjæle en Time til Sligt.

¹⁾ Nuværende Statsraad S. Valentiner til Gjeddesdal og Sallerupgaard.

Kjøbenhavn den 23de April.

Kjære Ven!

Skjøndt jeg veed, du maa være fuldt optaget med Bestjæftigelse, henvender jeg mig dog til dig om Raad og mulig Oplysning. Min stakkels Tjenestepige har i disse Dage af Avisen seet, at hendes Mand er bleven indbragt ved Ambulancen, mindre haardt saaret den 12te April. Her i Byen er han ikke, og Ingen har hidtil kunnet skaffe mig Oplysning, hverken Ministerium eller Djørup; kan du? — Det gjør mig saa inderlig ondt for den stakkels Kone.

Idag begravede vi Weitemeyer¹⁾ og Lassen²⁾, gid de maae være de sidste. Gud være lovet, du og mine andre gode Venner ere endnu uskadte, meget kan hænde endnu — vær forsigtig, kjære Eugen, saa forsigtig du kan, lidt mere end du vil.

Alt gaaer vel herhjemme, og vi komme vel ud over denne Tid med Gode. — Hils den brave Pingel, hvis du seer ham, og vore andre gode Venner og lev vel.

Venlig Hilsen fra min Kone.

Din hengivne

Albert Andrejen.³⁾

¹⁾ Skudt 14de April 1864.

²⁾ Skudt Natten mellem 15de og 16de April 1864; begge polytekniske Kandidater.

³⁾ Nu Borgerrepræsentant i Kbh., Bestyrer af det Rejersenske Fond, Beregner i Livsforsikringsanstalten.

Kjære Eugen.

Det var saa smukt af Dem at sende mig Violer fra mit gamle Augustenborg med de mange velsignede Minder! Jeg haaber, De er bestandig i Virksomhed paa Lazarettet og til virkelig Velsignelse for Mange. Hvor har jeg takket Gud, at han bevarede Dem den 18de og de Dage, medens De var i Skandjerne. Jeg har troet, at De paa Augustenborg ej trængte til Forsriktninger, skulde det imidlertid være Tilfældet, da skriv mig det og om de Saarede trænge til noget Særdeles.

Idag tager jeg ud til Sorgenfri, Gud velsigne Dem kjære Eugen, tænk stundom paa deres gamle Plejemoder.

Caroline Amalie.

10de Maj 1864.

Augustenborg Lazaret, Fredagsmorgen, 29de April 1864.

Saa længe her er Udsigt til, at jeg kan komme til at gjøre nogen fylldig Nytte skal jeg ikke forlade Als. Maaſte nogle Læger kunne blive bortcommanderede herovre fra Augustenborg, maaſte ogsaa dog Sou-
quière's vil sende Bud efter mig. Jeg var igaarnat Stillingen igjennem fra Kjærvig og op til Arnkiels-
øre. Jeg kan hilse dig fra Biggo¹⁾, som jeg traf i en Løbegrav, han havde det godt med en Plaid op om Drene. Vi have nu Gudsfelov begyndt at grave vore Kanoner ned i den faste moderlige Jord, en

1) Biggo Monrad.

4 Alen ned og med den anden opkastede Jord en anden 4 Alen højt Brystværn til, kun saameget Blads, at Kanonen kan reculere, med et langt smalt blenderet Skydeskaar, som vender ud til Siden, saa Fjenden slet ikke kan see, hvor den enkelte Kanon staaer, men saa at denne kan flankere mulige Broer ved en mulig Overgang. Før skulle de neppe bruges. Det er altsaa et Brystværn af selve Jordskorpen, en 25 Fod bredt og en 8—9—10 Fod højt. Mon de komme, de synes jo at være bange for vore i Alsjund næsten uafdelige Krigsfibe. — Der er 8 (eller 10) enkelte Kanonplacementer nordfor Kjærvig, dem sydfør saa jeg ikke, det var en Excursion fra 11 om Aftenen til 6 den næste Morgen med D . . . D . . . s Mand, Capitain J.

Augustenborg Lazaret, Mandagmorgen, 2den Mai 1864.

Kjæreste min, tak for dit Brev i Onsdags, det fik jeg Fredagmiddag. I Onsdags var jeg aldeles ikke enig med dig. Jeg har fra første Færd af meent, at Dybbølstillingen burde være rømmet fra det Øjeblik af, at Fjenden satte sig fast i vore Skyttegrave og vi hverken vilde eller kunde drive ham tilbage, fra det Øjeblik, at han useet kunde stille Regimenter op i de store Slugter paa højre og venstre Fløj, lade dem ligesaa useet rykke frem i sine Løbegrave, saa de i Løbet af 2 Minutter kunde være paa Hovedet af vore Folk, fra det Øjeblik af at Artilleriilden fra vor Side factisk var hørt op (og efter Af-

løsningen den 14de var efter Ankers, C . . . s og F . . . s enstemmige Udtalelse Nr. 2, Nr. . . og Nr. . . ikke i bedre Tilstand end Nr. 1), fra det Djeblif af at vort Infanteri den 14de om Aftenen gjorde Mytteri¹⁾ og nægtede at gaae over i Stillingen og samme Nat i Antal af 60 løb over til Fjenden, hvor de naturlig har givet ham enhver Oplysning om Stemning og Stilling. I det Djeblif, hvilket jo ogsaa tydeligt fremgaaer at have været Bonquière's Mening, havde det været rimeligt at sprænge Skandferne i Luften og trække sig tilbage, det var i al Fald den tagne Bestemmelse med Nr. 1, 2 og 3, men det blev contramanderet. At holde Stillingen udover den 14de—15de var saaledes, som jeg strax skrev til Bille, et ligefremt Mord af Infanteriet, og, som jeg ogsaa skrev, jeg kan godt forstaae, at man under givne Omstændigheder lader sig myrde — en Soldat gjør det ialfald, naar somhelst han bliver befaleet dertil — men her offrede vi en Sjettedel af vor Armee, skjøndt vi dog ikke kunde holde Stillingen til noget udover, at Conferencen var begyndt, ja ikke engang saalænge. Nu indtogte Preussjerne, hvad saa vore Skraalere raabe, Dybbøl med al Hæder efter

¹⁾ 16de og 17de Regiment — 3die og 18de Regiment gif derimod den næste Dag rast over i Stillingen, under en Sang, som var skreven den Nat.

Noget af den Lød omtrent saadan:

rast Kammerat, Bajonetten paa,
nu skal det atter til Dybbøl gaae.

en aldeles regelret udført Storm og forberedt efter alle Kunstens Regler, omend vel Franskmænd vilde være gaaede tidligere paa. Men ikke Hæderen vilde have været ingen, hvis vi havde sprængt alle vore Skandjer i Luften og havde trukket os tilbage eller, som Février raadede til, havde ladet nogle gamle Jernkanoner tilbage, stillet Binde med Constabelhuier op ved Siden og ladet dem storme til Latter for hele Europa. Hvad have vi saa vundet? Maaſte lidt europæisk Sympathi? Men det, paaſtaaer jeg, opvejer ikke 5000 Mand, da Dybbøl i Forvejen var hæderligt og udholdende forsvaret. Nej vi har havt en Krigsminister, der gjorde Fordringer der, hvor han ingen Mening kunde have, og en General, der gav sit Navn til en Ting, han aldrig kunde billige. Naar man hørte Tale fra Hovedkvarteret, saa gik det altid løs paa, „at Stillingen jo ikke kunde holdes, det gjaldt derfor om, ikke at sende mere end de høist nødvendige Tropper over for ikke at offere mere end nødvendigt.“ Men naar en Feltstilling har udholdt en Belejring af over to Maaneder, saa gaaer man enten frem eller tilbage. Den 14de—15de omtrent jagde Rosen til S. . . : „Ja, som Soldat vil jeg indrømme dig, at vi burde trække os tilbage, som Politiker kan jeg ikke give dig noget Svar.“ Jeg har ogsaa i disse Dage ladet mig referere en Uttring af ham, den jeg dog ikke kan indestaae for: »il faut mourir, enfin mourrons«. Nej indtil for to Dage siden var jeg af den Mening,

at de Hævnere, der kunde fremstaae af det den 18de udgydte Blod, ikke stode i Forhold til det os selv frivilligt paaførte Tab. Nu, siden Frederits er rømmet, er jeg dog glad over, at der er et Sted, hvor vi dog ikke strax ere kanonerede ud af Artilleriild.

Nu er jeg ikke længere saa bange for Als; om den ogsaa „hytter sig dovere“ uden Dybbøl end med Dybbøl, saa vil den dog snart være istand til at blive en beest Mundsfuld, som maaske dog Tydskerne helst ville lade ligge; skjøndt paa den anden Side, ville de offere en Del paa den, saa troer jeg ogsaa nok, de kunne komme over og saa troer jeg ogsaa nok, at Indslibningen fra Regenæs bliver i høieste Grad vanskelig, hvor mange Broer vi saa bygge der. Marinen venter jeg ikke megen Hjælp af, vi faae see at redde os selv ved nedgravede Kanoner, som Fjenden ikke kan see og andre Helvedsmaskiner. Eljen, saa bliver her igjen noget at tage Haand i med, naar han vender tilbage med sit Belejningsstyks. —

Dnsdagmorgen, 4de Maj, 64. Augustenborg.

Igaarmiddags kom Larsen¹⁾, forhenværende frivillig Constabel i Nr. 6 (han og jeg vare de eneste,

¹⁾ Johan Peter Larsen, nu Fyrstipper i Drogden, af Finantsudvalget paa Grund af sine Fortjenester indstillet til særlig Pension. Som Otto Larsens 12 Aar ældre Broder havde han for denne i sin Tid, efter deres begges Faders Død, været som et Slags Plejefader og havde

han kom lidt senere) ellers Fyrskipper i Læssjø Rende Maanedslieutenant i forrige Krig, Ddm., Broder til Ingenieurlieutenant Otto Larssen, ligesaa flink og hvem Fonquières har overdraget Tilsynet med de Sprængningsforetagender, som skulle udføres mod eventuelle Broslagninger. Han mødte altsaa op igaaermiddags for at indbyde mig til at være med til at udsee bekvemme Oplagssteder langs Kysten og Larssen og jeg kom saaledes til at vandre hele Stillingen

ikke alene ved sin aandelige Paavirkning, men ogsaa pecuniært hjulpen denne -- desværre for Fædrelandet saa tidlig bortrevne dygtige og nidkjære Officer — frem til Studeringerne. Peter Larssens bramfri Optræden, uegennyttige Character og store Fædrelandskjærlighed vil være bekendt for de Mange, han er kommen i Forbindelse med, bl. A. som Medlem af Bestyrelsen for „danst Forening for Lystseilads.“ Af hvad Malm han er, sees tydeligt af følgende Brev, jeg modtog ved Aarets Begyndelse „fra Drogden“:

Kjære gamle Krigskammerat!

Ligesom De, vil jeg begynde med samme Ønske: „et godt nyt Aar for os Alle og vort Land.“

Jeg gaaer af til April og slaaer mig da ned i Bestkystens Klitter, klar til hurtig Udrykning, naar det gjælder igjen dernede, men det er vist ogsaa det Særeste, der kan lokke mig ud af Hulen igjen.

I Sommer fyldte jeg de 3 Sæse og da gjør man rettest i at lægge den gamle Skude op, saa er den ikke til Forargelse for Nogen.

Levvel! med Hilsen og Tak.

Deres hengivne

Larssen.

igjennem fra Arnfielssøre til Sønderborg. Vi vare ombord i Kolf Krake og Esbern Snare for at fiske Søfart, men uden Held. (Kolf Krake har faaet 26 Skud alene gjennem Skorstenen). Desuden havde jeg her paa Lazarettet gjort en lang Stuegang hele Formiddagen igjennem, saa jeg fik ikke Tid til at skrive dig til.

Foruden med de Larsjenske Miner arbejdes der ogsaa i denne Tid (af Captain Brummer¹⁾ af Ingenieurerne) med Ramstedtske Miner. Ogsaa Taliaferro Schaffner har været herovre. Hans Forsøg faldt den første Dag uheldigt ud og man har været meget uilfsærdig med efter min Mening temmelig hensynsløse og uberettigede Domme.

Na blot vi dog havde haft Skandjerne underminerede, men vi føre Krig paa saadan en underlig Løj Maade.

Fredagmorgen, 6te Maj 64. Augustenborg Lazaret.

Tak for dine to Breve af Tirsdag 3die og Onsdag 4de. Jeg er glad over, at du fik Lov at blive hjemme²⁾. Naar i Døden Haanden frampeagtigt griber efter en Ven og ingen finder, men kun Alt er eenjont og forladt, saa snevres Hjertet sammen og for den, der vist som hun gjorde, hænger ved

¹⁾ Nu Oberst.

²⁾ En ældre Husjomfru var død i Hjemmet.

Livet, synes Djeblicket dobbelt tungt. Hvor man dog ellers kan finde sig i Videlser, hvor man dog lidt veed, hvad man overhovedet kan finde sig i og kan taale og hvor det dog bør være vor Tanke, at Intet i Verden kan ramme, som Gud ikke ogsaa giver os Kraft til at bære. Denne min Moral har jeg her fra Lazarettet, som af alle de forskjellige Lazaretter mest viser Krigsaversjen. Fra Ambulancerne sendtes naturligvis Alt bort og saa var Augustenborg den første Station, hvor man saa til Slutningen efter mange Evacuationer kun beholdt Alt, hvad der var døende eller paa anden Maade saaledes, at det var ligefremt Mord at jende det bort. Lige efter den 18de blev dog en stor Mængde sendt umiddelbart til Kjøbenhavn eller rettere den største Mængde, da her ikke længere var Plads og man vel ogsaa frygtede for Als. Billedet, jeg udfastede, passer maaske heller ikke netop i dette Djeblick, da jo i de 3 Uger, jeg har været her, en Deel ere komne saa vidt i deres Reconvalescents, at de ere blevne sendte bort, andre ere blevne evacuerede til Kirkegaarden og endelig, da nu efterhaanden alle Feltlazaretterne hæves, komme her igjen en Deel Syge, som ikke fejle meget. Men i den første Uges tid passede det og jeg vil ikke negte, at, naar man stod ved Siden af de mange, da Tanken undertiden rørte sig om, hvor meget man foreløbigt havde undgaaet. Jeg har paa mine Vandringer i Hospitalet blandt Andre truffet paa — —

Vore to svenske Diaconisjer ere meget flinke, de sove i Operationsstuen og, naar denne skal bruges, flyttes deres Senge saalænge ud i Haven. Du vil vide, hvorfor fine Damer i Reglen slet ikke kunne bruges, før de have gennemgaaet en længere Skole? Fordi de i Reglen slet ikke have gjort sig nogen Forestilling om, hvad det er, de have ønsket at gaae til. Det er naturligvis det Mindste at gaae rolig tilhaande ved en hvilken som helst Operation — Synet af Blod og Smerte kunne de Fleste vænne sig til — men du maa huske det ligefremme Svineri det er at gjøre rent og forsvarligt rent om voyne fremmede Mænd, der flyde i Blod, Materie m. m., hvor foruden Uelthed ogsaa en Blufærdighed, som om den ogsaa dødes ligeoverfor den simple udannede og lidende Syge, dog let blusjer op, hvor man sammen med den jevnbyrdige Læge undersøger og passer Saaret, hvor altsaa en saadan Blufærdighed hvert Øjeblik vil saares, men dog ikke er paa sin Blads. Nej de fleste Damer, der uden videre komme for at blive Sygevogterisjer paa et Lazaret, vide ikke, hvad de bede om. Du vil ogsaa erindre, at, da jeg vilde — — — —

Saa kunde det altid vise sig, hvorvidt du havde Evne og Villie til at gjøre mere.

Jeg var igaar paa Drejet ved Regences og jaade Befæstninger, der skulle standse Fjenden, medens Armeen bliver udstibet. Her ligger vel for Diebliffet en 16000 Mand paa Als, Alt i Alt. Om det nu

end lykkes nogle at blive udfibede fra Mommark og Fyenshav, saa er det dog den største Mængde, der maa trække sig tilbage over Drejet, en 4—600 Alen lang, maaske 20—30 Alen bred Tunge, der yderligere er forsnævret ved Palissader, spanske Ryttere, Harver osv., saaledes at der er levnet den retirerende Armee en Bort af 10 Alens Bredde at komme igjennem. Sa, naar vi først ere saavidt, saa ville vel de opkastede Befæstninger kunne holde Fjenden Stangen i et Par Dage, men hvis den Vej bliver bestrøget af fjendtligt Feltstyts, mens en Armee skal snegle sig igjennem en eneste Udgang paa ti Alens Bredde, saa bliver det en slem Massacre. Forhaabentlig kommer det vel ikke saavidt. Det B Fri-korps, hvor Pingel skal være Næstcommanderende, er nu saagodtform organiseret og med sit eget Dampskib, der er kjøbt i Sverig. Jeg traf ham igaar paa Vejen hjem. Du maa ikke tale om det endnu.

Kjærlig Hilsen

Din Eugène.

Mandagmorgen, 9de Maj 64. Augustenborg.

Igaar vaagnede jeg paa min Sofa med en saadan Gigt i min venstre Skulder, at jeg ikke kunde dreje Hovedet og allerede tænkte paa Sennepskage eller spansk Flue for at derivere til Huden. Jeg er dog foreløbig nøiedes med dit vise Raad at flytte ned i en ordentlig Seng, men nu vaagner jeg ikke længer med Udsigt til Skov og Fjord og jeg er heller

ikke længer ene, da her ligger en Svensker Westerslund. Det var dog ikke ganske Mani af mig, at jeg begyndte med at ligge paa den Sofa, for i Begyndelsen, da jeg kom her, var her ikke megen Plads, men siden er der rejst en norsk og tre svenske Læger. De rejste, da der begyndte at blive Fare for en Overgang. Hvor de dog godt kunde have sparet sig saa megen Afværdighed.

Shaffner er kommen her til Den igjen med ministeriel Ordre, at man skal være ham til Hjælp saameget som muligt og Larsen med 40 Matroser ere stillede til hans Disposition — — —

[her følger en længere Beretning om vore Forsøg med Ramstedtske og Shaffnerske underjordske Miner].

Det vil, naar der i hver Krudttønde skal være en 100—200 Pfd. Krudt, paa en Strækning af en halv Mil blive en ganske enorm Masse Krudt og en meget betydelig Mængde Telegraphtraad ligesom ogjaa et meget besværligt Arbejde, der saa maaske paa Grund af de mange Vanskeligheder i det givne Øjeblik slet ikke nytter. Men jeg synes dog ikke man som skal være rent ud uvillig mod det, da der jo dog aldrig kan gøres formeget, hvis man virkelig vil forsvare Als mod et muligt Angreb, og der kastes jo saamange Penge bort i denne Tid, saa en 50000 Rdl. mere eller mindre jo neppe har noget at sige. Desuden allerede, det at Schleswigholsteinerne her i Augustenborg — hvoraf her findes legio — fortælle, at hele Sundet over er der nedlagt

Helvedsmaafiner, og det ville de rapportere til Preusserne, saasnart mindste Lejlighed gives, vil maaske være nok til at affrække fra et hvilketjombhelst Angreb. *Sonquière*s siger, at man ligesaagodt kan tage ud en mørk Nat og smide nogle Kasser med Sten i Vandet, gjøre godt Spektakel og saa fortælle her i Augustenborg, om alle de Ulykker der vente Preusserne¹⁾.

Saaledes hobe Smaating sig op.

Hvad det nu bliver til, veed jeg ikke. Det synes jo, som om Preusserne slet ikke ville herover, de have da ikke begyndt nogen Kanonade endnu og en saadan maa vist Uger igjennem gaae forud for

¹⁾ Som bekjendt naaede vi kun efter Vaabenstilstandens Udlob at udlægge meget saa Miner, men Preusserne vare alligevel meget bange for disse dengang endnu tml. ukjendte og lidet udviklede Torpedoer. G. Graf von W(aldersee) siger i den af ham 1865 udgivne Beskrivelse af Krigen:

„Desuden blev der den følgende Dag (efter Overgangen til Us) i Sundet i Højde med Skandsen 10 ved et Tilfælde funden omtrent 30 Søminer, uden at der dog derved forarsagedes noget Ulykkestilfælde. En Amerikaner ved Navn Schaffner havde været med ved Forfærdigelsen af dem. Man fandt i Augustenborg hans Laboratorium, i hvilket han for lukkede Døre hemmeligt havde tilberedt sine uhyggelige Præparater og her imellem Andet ogsaa en betydelig Mængde Telegraphtraade, ved Hjælp af hvilke Antændelsen skulde være skeet fra et galvanoelectriscit Rotationsapparat.

enhver Overgang. De lægge Løbegrave an mod Stranden, ligesom de ogsaa vilde sikkre sig mod Overgang fra vor Side. De fortificere i det Hele betydeligt. Mon vi saa gjøre Noget i Sjælland? Her er trukken nogle Regimenter bort fra Den og her tales om, at Meningen er at overfalde de spredte Preussjere. Men maaske er det kun Haab og Forventninger. Her er saa dødt og dvasft. Nu er et Streifcorps snart den sidste Tilflugt. Alle andre Steder ligger man jo paa den lade Side og venter paa den Conferencevaabensstilstand, der glider ud af Hænderne, hver Gang man griber efter den. Saa nu rører Svenskeren sig. Jeg kunde da ogsaa have sat mig op i mit gamle Værelse ud til Parken.

Augustenborg, Fredagmorgen 13de Maj 1864.

Min Hals er skikkelig god, skjøndt jeg atter har maattet vende tilbage til min Sofa, da jeg forleden blev meget overrasket ved om Aftenen, da jeg kom hjem at finde en gammel, skaldet, svensk Regimentschirurg i Westerlunds Seng, saa kunde jeg jo ikke Andet paa Landshøflighedens Vegne end tilbyde ham min.

Idag vil jeg til Nordborg og Frydendal, som skal være et meget smukt Sted. Det er vel neppe sikkert, om jeg nogensinde mere kommer til Als, da det vel enten bliver en daarlig Fred eller en europæisk Krig, hvori vi saa paa ganske anden Maade blive engagerede. Saa er det jo bedst at see Als

færdig, mens man er her. Imorgen gjør jeg et Forsøg paa under Baastud af at rejse til Flensborg at komme over i Dybbølstillingen, men det lykkes vist neppe. Udsætningen af de Schaffnerske Miner naaedes ikke, ligesaa lidt en yndig lille Sejltur, Larsen og jeg havde aftalt en Dag ind i Bemmingbund for at recognoscere efter de mulige Baade, Overcommandoen saae i Syner i Slugterne bag Nr. 1 og 2¹).

Paa Augustenborg Lazaret hjalp jeg med, indtil Baabensstilstanden var sluttet.

Bag paa den mig givne Tilladelse til at bevæge mig paa det af Armeen besatte Terrain staaer:

Afgaaer herfra over Korsør til Kjøbenhavn.

Det forenede Politi- og Gendarmerikontor, Høruphav d.
15de Mai 1864.

Hilmar Jensen.

Nr. 119.

Forevist Bagten i Høruphav ^{15/5} 64.

. Jensen (?).

Kjøbenhavn, 2den Pintsedag, 16de Maj 1864.

Fredagen var jeg i Sønderborg om Formiddagen og i Rattrø, Helved og Nordskoven om Eftermiddagen, hvor der dog er yndigt paa dette rige Als, hvor jeg dog gjerne vilde høre der engang ved Skov

1) Overcommandoen, som havde faaet at høre om dette Foretagende, negtede Tilladelse til det, da det som maritimt ansaaes at henhøre under Marinen.

og Hav. Lørdag gjorde jeg istand til Rejsen og Pintsfemorgen Kl. 4 var jeg med til „Riden Sommer i By“ med Haandværkeretaten her i Augustenborg Park og saa med Schaffner, Larsen og Lieutenant Bederfen¹⁾ til Kjøbenhavn²⁾. Na du kan ikke tænke, hvor det var yndigt at faae ordentlige Klæder paa igjen. Jeg gif hen paa Kongens Nytorv for at faae noget Aftensmad og Aviser. Der traf jeg S. . . . fra Niels Suel; jeg kjender ham godt fra Hekaturen. Han skulde stynde sig ombord, men fortalte dog adskilligt. Han sagde, at det Piinligste havde været, da de sejlede ned i Nordsjøen uden at vide, hvor Fjenden vilde være at møde og hvormange, ligeledes de to Timer inden Kampen, hvor de sejlede Skibene op, at Suenjon havde staaet tøv og rolig paa Commandobroen under den heftigste Kugleregn og havde manœvreret udmærket, at Østerrigerne havde lidt mest, fordi de vilde sejle ned og hjælpe Preussjerne og derved havde maattet slaae en stor Bugt, hvilket havde bragt dem under vore Kanoner, at vore Matroser hylede og hurraede af Glæde, saa man kunde neppe høre Ørenlyd og saa Officererne næsten maatte slaa dem for at Commandoordene kunde blive hørte.

1) †

2) Jonquièrès var nogle Dage i Forvejen bleven kaldt hjem til Kjøbenhavn og Overbefalingen over Artilleriet var af ham bleven afgivet til Major (nu commanderende General i første Generalcommando) Kauffmann.

Nej desværre, jeg troer ikke der bliver Krig mere, jeg kan kun see et Alternativ af europæisk Krig eller Fred og jeg troer ikke længere paa den første.

Paa Augustenborg var der bogstaveligt Intet at gjøre, forleden kun 16 Saarede.

Ms 20/6 64.

— — — Af Nytt her fra Den veed jeg intet, det skulde da være, at Preusserne ere begyndte at befare Alsund med Dampbaade! Af Deres Venner ere Tolderlund¹⁾ og Bøttern rejste bort med Permission; de tilbageværende have det, forsaavidt jeg har stødt paa dem, godt, og til dem tager jeg mig den Frihed at henregne

Deres hengivne

Otto Larsen.

28de Juni 1864. Frederiks Hospital, Tirsdagnat.

Deres Majestæt

vil tilgive, at jeg ikke har evnet at komme fra Byen idag for personlig at bringe mine kjærligste Ønsker i al Underdanighed; men saameget har hobet sig op, mens jeg var borte, og nu har man endda forlangt min Tjeneste som Candidat her paa Hospitalet, skjøndt jeg har stridt imod og sagt, jeg kunde og vidste Intet som Læge, saa de var ikke tjent med

¹⁾ Dr. S. †.

mig. Men jeg fik det Svar, at de havde Ingen bedre. Mit Fribyttercorps, som var organiseret og som for en stor Del bestod af Polakker og Ungarere, blev slaaet ihjel, da Reich blev Krigsminister. En af mine gode Venner, der havde været Fremmedlegionair i Afrika, skulde have været Næstcommanderende. For Øjeblikket bliver jeg altsaa som Candidat her paa Fr. Hospital¹⁾, da jeg ikke synes, det er af nogen Bigtighed, om der er En mere eller mindre til at spise Boghvedegrød paa Fyen.

29de Juni Onsdagmiddag.

Der siges, at Preussjerne sloge 3 Broer²⁾ over Alsund. Saameget er vist, hvad dog maaske Deres Majestæt ikke allerede har hørt, at den danske Generalcommando paa Als allerede igaar blev varet, idet der fra Krigsministeriet afgik Telegram om, at man var ivrig ifærd med at føre Baade til Dybbøl, saa vi maatte være belavede paa en Overgang. Jeg kan dog ikke troe, at man har passet rigtig paa ved Kanonerne, skjøndt jeg nok skal vogte mig for at udtale nogen Dom herhjemme fra en magelig Stue. Vi havde dog, mens jeg var paa Als, faaet en hel Del gode riflede Kanoner i indskaarne Placements langs Sundet fra Sønderborg til Arntfielssøre og

1) Under senere afdøde Prof. A. Bunken som Overchirurg og nuværende Prof. P. Plum som Reservechirurg.

2) Dette troede man om Aftenen i Krigsministeriet.

stillede saaledes, at de kunde flankere ethvert Sted, hvor der kunde skee Overgang. De ere altsaa nu Krigsbytte. Gudsfelov dog at Kampen blev staaende ved Kjær. Havde vore Tropper i vild Flugt skullet redde sig til Regencæs, vilde det være bleven den forfærdeligste Massacre, da der paa Odde kun er Gjennemgang gennem en Port paa 10 Alens Bredde.

Deres Majestæts kjærligst hengivne
Eugène Ibsen.

Als's hurtige Erobring og den derpaa følgende Fred forhindrede altsaa ethvert yderligere Skridt til at tage virksom Del i Krigen.

Jeg havde først været indstillet af Artilleriet til at decoreres som Dannebrogsmænd, men denne Indstilling blev, da det bestemtes, at der skulde uddeses Tapperhedsmedailler til dem, der særlig havde udmærket sig ved Mysunde, Sankelmark og Dybbøl, taget tilbage, hvorpaa jeg saa blev indstillet til Tapperhedsmedaille.

Som bekjendt blev denne aldrig uddelt, da Krigsminister Hansen modsatte sig dens Uddeling. Den henlaa i længere Tid og blev tilsidst indsmeltet.

I anden Anledning viste Hs. Majestæt Kongen mig den Raade under 9de Oktober 1878, at udnævne mig til Ridder af Dannebrog efter Indstilling fra Krigsministeriet.

I Indstillingen hed det:

„Hans Fædrelandsfjnd har paa flere Maader givet sig tilkjende, bl. A. i Felittoget 1864, hvor han

som Frivillig meldte sig til Tjeneste i Skandse Nr. 1 under Dybbølstillingens voldsomste Beskydning; hans brave Færd ved denne Lejlighed vil findes offentlig anerkjendt af Dybbølstillingens højestcommanderende Artilleriofficer, nuværende General de Fonquières i dennes Bog, betitlet: Bemærkninger om det danske Artilleri samt om dets Deltagelse i Krigen 1864".

Kbhavn. 11/10 78.

Kjære Ven.

— — — Det var mig ogsaa en stor Fornøjelse at høre underhaanden, at Deres brave Færd i Krigen 1864 i Indstillingen var bleven stærkt fremhævet. At jeg i sin Tid og i flere Aar efter hinanden har indstillet Dem til Anerkjendelse i den sidstnævnte Anledning, har jeg vist nok omtalt for Dem; da det ikke lykkedes for mig, glædede det mig saameget mere, at der nu skeer Dem Deres Ret. — Nu skal jeg ligeover i Rigsdagen, altsaa slutter jeg med venligst Hilsen til Deres Frue fra

Deres hengivne

H. de Fonquières.

Her Overlærer E. Ibsen,

R. af D.

Sorsø, 17de Oktbr. 1878. Fuglevang

Kjære General, tør jeg uden at synes blaseret sige, at Deres Brev er mig mere end Ridderkorset, thi det viser, at det Bekjendskab, som blev sluttet

paa Balpladsen mellem den Menigste i en Skandse og den Overstbefalende over hele Artilleristillingen, er et gjensidigt Venstabs- og Hengivenhedsforhold.

Deres Eugène Ibsen.

Kbhavn, 19de Decbr. 1879¹⁾.

Her Overlærer Ibsen.

Da jeg veed, hvor megen Pris min kjære afdøde Broder satte paa Deres Hengivenhed for ham, tillader jeg mig i mit og min efterlevende Broders Navn at sende Dem det medfølgende Photographi af ham.

Med Høiagtelse

Deres ærbødige

J. de Fonquières.

Her Overlærer Ibsen.

Da vor elskelige Enkedronning nærrede saa stor Interesse for Dem, har jeg tilladt mig i Overensstemmelse med det Ønske, som hendes Majestæt har udtalt i sit Testamente, at — — —

Endelig vedlægges nogle Breve, som den kjære Dronning selv havde henlagt, for at de i Tiden skulde leveres tilbage til Dem.

¹⁾ Hermed fik jeg en Del Breve fra mig til Generalen tilbage, dem han havde henlagt. De Breve, der ikke ere signerede, ere, som Læseren allerede let vil have forstaaet, skrevne til min Hustru.

Med de bedste Ønsker for Dem og Deres Families
 Vel er jeg Deres meget forbundne

Den 15de Juni 1881. D. Rosen.

Sommeren 1878 besøgte jeg med Hustru, Datter og Søn alle de gamle kjendte Steder og alle de gamle Benner i Flensborg og paa Als. Vi vare Stillingen igjennem; den var jevnet med Jorden og kun Levningerne vare tilbage af et eller andet sprængt Krudtmagazin. En lille 11 Aars Røgterdreng havde gjemt sit Klotøj i Kæsterne af det sprængte Krudtmagazin i Nr. 1 og kom løbende til. Trods sin unge Alder vidste han godt at forklare, hvor vi havde staaet og hvor Fjenden (∴ Preussjerne) havde staaet. Det var Minderne, der vare blevne trofast bevarede. Afgang til Preussjernes Skandjer gad jeg ikke søge, skjøndt det neppe vilde have været vanskeligt at opnaa den hos Commandanten i Sønderborg. Allerede da havde man i Berlin (saaledes som W . . ., der altid fulgte med Krüger til Berlin, dengang fortalte mig) tildels opgivet Sønderborg — Dybbøl som Fæstning; særlig paa Grund af det nu længere rækkende Skyts. Senere er jo Bestemmelsen tagen definitivt.

Hvormeget Blod og hvormange Taarer!

„Slumrer sødt i Slesvigs Jord.“

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading and bleed-through.

Main body of handwritten text, consisting of several paragraphs. The text is extremely faint and difficult to decipher, but appears to be a formal letter or report. It contains several lines of text, possibly including a salutation and a closing.

Handwritten text at the bottom of the page, likely a signature or a concluding note, which is also mostly illegible.

